

MINISTERUL MUNCII ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE AL
REPUBLICII MOLDOVA

TEORIA SCHIMBĂRII PENTRU REZILIENȚA DEMOGRAFICĂ – ADAPTARE, ATENUARE, AJUSTARE

CHIȘINĂU, 2022

Teoria Schimbării pentru Reziliența Demografică

reprezintă o analiză a contextului demografic din Republica Moldova și setează prioritățile de politici pentru transformarea schimbărilor demografice într-o oportunitate de dezvoltare. Aceasta se bazează pe 3 piloni: adaptare, atenuare și ajustare.

Teoria Schimbării pentru Reziliența Demografică este elaborată de către Fondul ONU pentru Populație (UNFPA), în baza parteneriatului cu Centrul Analitic Independent „Expert-Grup” și Centrul de Cercetări Demografice, la solicitarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale.

La elaborarea documentului au contribuit (în ordinea alfabetică):

Adrian Lupușor,
Alexei Buzu,
Olga Gagauz,
Valeriu Prohnițchi.

Fotografii: @UNFPAMoldova/NataliaGîrbu

@ Ministerul Muncii și Protecției Sociale
@ Fondul ONU pentru Populație (UNFPA)

Acest document a fost elaborat cu suportul Fondul ONU pentru Populație (UNFPA) în Republica Moldova și al Ministerului Muncii și Protecției Sociale (MMPS) și nu prezintă în mod necesar punctul de vedere al UNFPA, MMPS sau oricare dintre organizațiile afiliate.

CUPRINS

Sumar executiv	4
Introducere	6
Contextul demografic	8
Prognoza demografică	13
Analiza factorilor determinanți	19
Arborele problemei și teoria schimbării	29
Priorități de politici pentru reziliența demografică	33
Anexe	39

SUMAR EXECUTIV

Republica Moldova trece prin schimbări demografice profunde, caracterizate prin descreșterea continuă a numărului populației și îmbătrânirea acesteia, migrația (în special a tinerilor), fertilitate joasă și speranța de viață mică.

Republica Moldova parcurge o continuă tranziție demografică, care implică două procese complexe: reducerea numărului populației și îmbătrânirea. Astfel, populația cu reședință obișnuită scade alert, din cauza combinației dintre nivel înalt al sporului natural negativ (raportul dintre numărul de nașteri și decese) și a celui de migrație externă. În același timp, pe lângă reducerea numărului populației, și structura acesteia a acumulat o inerție negativă din cauza scăderii fertilității și creșterii îmbătrânirii demografice, având un impact puternic asupra dinamicii și structurii populației, care urmează să se accentueze și în anii următori.

Prognozele demografice demonstrează acest lucru. În deceniile viitoare declinul demografic va continua cu ritmuri rapide, iar scăderea anuală, conform scenariului pesimist, se va majora de la 1,6% până la 2,3%, numărul populației micșorându-se până la 1754,6 mii (cu 34,5%) către anul 2040. Doar în condițiile de reducere substanțială a migrației, îmbunătățirii indicatorilor sănătății populației și creșterii fertilității, dimensiunile schimbărilor demografice pot fi reduse, fapt confirmat de cele două scenarii. Conform scenariului de bază, numărul populației se va micșora până la 1924,9 mii (28,2%), iar conform scenariului optimist – până la 2094,5 mii (cu 21,5%) până în 2040.

Pe lângă scăderea numărului populației, urmează să continue tendința de îmbătrânire demografică. Persistența nivelului înalt al migrației populației tinere de vârstă reproductivă va conduce la creșterea ritmului de îmbătrânire demografică, mai exact a proporției vârstnicilor în ansamblul populației. În anul 2040, piramida pe vârste și sexe va obține un profil neproportional, generațiile în vârstă de 50 de ani și peste vor constitui circa jumătate din totalul populației. Ca rezultat, vârsta mediană va crește de la 37,3 ani până la 47,3 ani.

Declinul populației va determina și scăderea numărului celor mai activi pe piața forței de muncă – contingentul în vârstă de 20-64 de ani. Astfel, dacă în anul 2019 efectivul acestora se estimează la cca 1659,8 mii, atunci în anul 2040 se prognozează o reducere până la 1018,6 mii. Ca proporție în totalul populației acest contingent nu va diminua semnificativ – de la 62% până la 58,1%, însă raportul dintre forța de muncă tânără și adultă se va majora în favoarea ultimilor.

Principalele cauze ale schimbărilor demografice: sporul migrațional negativ și fertilitatea în declin

Îmbătrânirea și declinul populației sunt inevitabile, indiferent de scenariul migrației sau fertilității. În deceniile viitoare îmbătrânirea demografică va lua amploare, fiind alimentată de întoarcerea migranților moldoveni de peste hotare, conform tendinței stabilite în ultimii ani. Astfel, până la 50 de ani migrația netă este negativă, determinând descreșterea populației de vârste tinere, iar după 50 de ani – pozitivă, respectiv contribuind la creșterea efectivului populației adulte și vârstnice. Aceste tendințe au un impact asupra sistemului economic și a finanțelor publice. Conform prognozelor, ponderea populației

în vârstă de 60 și peste se va majora de la 21,3% până la 32,3%. Este de așteptat și o creștere considerabilă în totalul populației a persoanelor în vârstă de 70 de ani și peste. Acest contingent se va mări de două ori mai mult: de la 8% până la 17,2%.

În același timp, se atestă o înclinație puternică spre emigrare în rândul populației tinere. Astfel, conform Studiului Generații și Gen, vârsta medie a persoanelor care intenționează cu siguranță să emigreze este de 31,7 ani, iar cea a persoanelor care nu intenționează să emigreze este de 48,5 ani. Respectiv, această trăsătură a procesului migrațional, va continua să aibă efectul dublu asupra profilului demografic din Moldova – reducerea numărului populației rezidente și îmbătrânirea acesteia (inclusiv prin faptul că nașterile se vor produce în afara țării).

O altă dificultate care alimentează schimbările demografice ține de scăderea continuă a numărului anual de nașteri din cauza scăderii numărului populației, precum și migrației populației tinere de vârstă reproductivă, ceea ce diminuează potențialul de reproducere al țării. În același timp, indicatorul sintetic al mortalității – speranța de viață la naștere – înregistrează o creștere foarte lentă, determinând un decalaj considerabil dintre Republica Moldova și țările din UE. Pentru femei speranța de viață la naștere în anul 2020 a constituit 73,9 ani, iar pentru bărbați - 65,9 ani, pe când media UE constituie pentru femei 84,0 ani, iar pentru bărbați - 78,5 ani.

Politicele publice sunt necesare pentru a face față acestor schimbări demografice profunde

Un răspuns adecvat de politici implică costuri și bariere substanțiale pentru Republica Moldova. Fără intervenții de politici ambițioase, acestea urmează să se acutizeze într-un timp relativ scurt. Impactul negativ se manifestă prin declinul constant al forței de muncă, îmbătrânirea forței de muncă și descreșterea productivității muncii, cât și creșterea semnificativă a cheltuielilor fiscale legate de îmbătrânirea populației. Spre exemplu, pentru perioada 2020-2050, FMI estimează că impactul mediu anual asupra PIB în urma presiunilor demografice (care rezultă în special din reducerea forței de muncă și a reducerii productivității muncii în cazul în care tendințele demografice continuă) este de -1.8 puncte procentuale¹. Cheltuielile publice legate de acutizarea situației demografice sunt estimate să crească în medie cu 10% din PIB până în 2050.

În acest sens, este evidentă necesitatea unei noi paradigme a politicilor demografice pentru Republica Moldova. La bază acesteia trebuie să se regăsească trei abordări:

- **politici de atenuare**, menite să mitigeze tendințele demografice, care ținesc creșterea speranței de viață, reducerea decalajului de gen în speranța de viață, atingerea numărului dorit de copii și încurajarea revenirii și integrării sociale și economice a migraților;
- **politici de adaptare**, menite să gestioneze efectele schimbărilor demografice precum îmbătrânirea populației, reducerea forței de muncă, creșterea presiunilor fiscale, etc.; și
- **politici de ajustare**, menite să îmbunătățească modul de gestionare și analiză a statisticilor demografice, utilizarea acestora în procesele de elaborare a politicilor sectoriale, a Cadrului Bugetar pe Termen Mediu și a investițiilor semnificative în infrastructură și servicii.

¹ <https://www.imf.org/en/Publications/Departmental-Papers-Policy-Papers/Issues/2019/07/11/Demographic-Headwinds-in-Central-and-Eastern-Europe-46992>

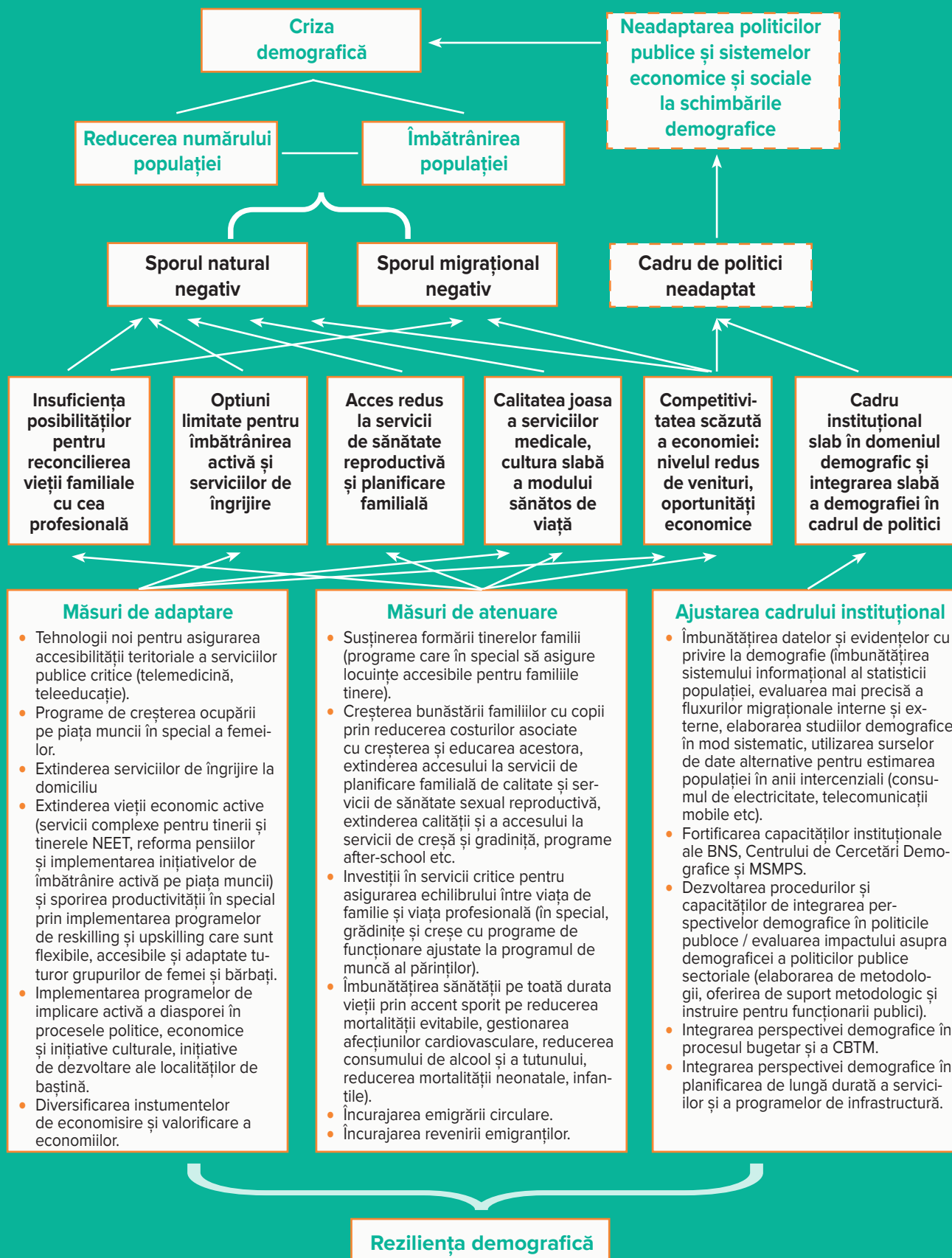
INTRODUCERE

Republica Moldova se confruntă cu o situație demografică complexă care necesită politici de răspuns consecvente și consistente. Mecanismul de consolidare a rezilienței demografice este reflectat și în cadrul noii Strategii naționale de dezvoltare „Moldova 2030” și, respectiv, necesită a fi integrat în noul cadru de planificare strategică. În acest sens, UNFPA, în parteneriat cu Centrul Analitic Independent „Expert-Grup” și Centrul de Cercetări Demografice, la solicitarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale, au elaborat Teoria Schimbării pentru Reziliența Demografică. Scopul principal al acesteia este de a prezenta o analiză a rezultatelor prognozelor demografice de perspectivă medie și lungă a Republicii Moldova, de a identifica măsurile de politici necesare și de a contribui, astfel, la luarea unor decizii bazate pe evidențe care să consolideze reziliența demografică.

Confruntându-se cu fenomene de magnitudine și impact major, guvernele pot să adopte diferite strategii de reacție. În funcție de natura fenomenului și resursele disponibile, strategiile pot presupune fie atenuare, fie adaptare, fie și una, și alta, eventual, simultan sau într-o anumită secvență cronologică. Schimbările demografice din ultimele decenii sunt tocmai manifestarea unui fenomen de magnitudine și impact major pentru Republica Moldova. Prin urmare, documentul prezintă teoria schimbării pentru reziliența demografică, care ia în considerație problemele fundamentale ce alimentează schimbările demografice, prognozele și cadrul de resurse. În acest sens, este propusă consolidarea rezilienței demografice având o abordare de intervenție de politici bazată pe 3 piloni în paralel cu reformarea cadrului instituțional care ar permite o integrare mai eficientă a dimensiunii demografice în cadrul de politici economice și sociale, procesul bugetar și sistemul statistic național. Reziliența demografică presupune capacitatea statului de adaptare la schimbările demografice, precum și atenuarea consecințelor negative ale acestora.

Continuitatea acestui document este asigurată de Planul național de dezvoltare (PND), proiectul căruia se află în proces de elaborare. Astfel, viziunea și recomandările din teoria schimbării se vor regăsi în mod mai detaliat în PND, care, ulterior, vor fi operaționalizate la nivelul Cadrului Bugetar pe Termen Mediu, Strategiilor sectoriale relevante (în special, în domeniul economic, social, educației și statistic) și, respectiv, programelor și planurilor de acțiuni. În acest sens, documentul în cauză ia în considerare prevederile noului cadru de planificare strategică, adoptat în paralel cu SND „Moldova 2030”, ceea ce va permite integrarea eficientă a rezilienței demografice în procesul de elaborare a politicilor publice. Documentul este structurat în felul următor: primul capitol este dedicat analizei situației demografice prin prisma indicatorilor-cheie; al doilea capitol prezintă prognoza demografică până în 2040 și detaliază provocările și, în special, spațiul de manevră a decidenților de politici în ceea ce ține de gestionarea schimbărilor demografice; al treilea capitol analizează factorii de bază care contribuie la schimbările demografice; al patrulea capitol formulează arborele problemei și teoria schimbării, în baza analizei situației și prognozei demografice; al cincilea capitol prezintă soluțiile de politici, ancorate în teoria schimbării.

TEORIA SCHIMBĂRII

CONTEXTUL DEMOGRAFIC

■ Numărul populației, natalitatea și mortalitatea

Populația născută în Republica Moldova poate fi divizată în două subgrupuri majore:

- 1) populație cu reședință obișnuită în țară
- 2) populația emigrată.

Populația cu reședință obișnuită scade în fiecare an. Conform datelor oficiale, stocul acesteia a scăzut de la 2,869 milioane în 2014 la 2,640 milioane în 2020. Stocul populației emigrate a crescut, conform estimărilor autorilor, de la circa 700 mii în 2014 la 1159 mii în 2020².

Numărul anual de nașteri este în scădere continuă din cauza scăderii numărului populației, precum și migrației populației tinere de vârstă reproductivă, ceea ce diminuează potențialul de reproducere al țării. Dacă în anul 2014 au fost înregistrați 40,9 mii nașteri, în anul 2020 doar 30,5 mii. Totodată, în vârstă reproductivă intră generațiile tinere puțin numeroase care s-au născut la sfârșitul anilor 1990 - începutul anilor 2000. Astfel, în cadrul populației cu reședință obișnuită numărul de femei de vârstă fertilă (15-49 ani) a scăzut de la 714,4 mii în 2014 la 608,4,2 mii în 2020.

Rata totală de fertilitate (RTF) a crescut ușor de la 1,82 în 2014 la 1,89 în 2016, dar ulterior a scăzut la 1,78 în 2020, acest indicator oricum fiind mai înalt decât în țările din Europa de Est, cum ar fi Rusia, Ucraina, România, Belarus. Având în vedere că RTF este un indicator conjunctural și în condițiile tranziției fertilității de la model timpuriu la cel tardiv distorsionează dinamica fertilității, s-a calculat indicatorul *rangul mediu al nașterii*, care pentru ultimii ani este de circa doi copii per femeie (Tabelul 1).

Tabelul 1. INDICATORII PRINCIPALI AI FERTILITĂȚII, 2014-2019

	RTF	RF_1	RF_2	RF_3	RF4+	RMN	VMM_1N
2014	1.82	0.81	0.61	0.21	0.19	1.78	23.97
2015	1.86	0.82	0.66	0.25	0.13	1.87	24.35
2016	1.89	0.81	0.68	0.25	0.15	1.91	24.48
2017	1.81	0.75	0.65	0.26	0.15	1.96	24.54
2018	1.81	0.73	0.66	0.27	0.15	1.98	24.50
2019	1.77	0.69	0.63	0.28	0.17	2.0	24.60

Sursa: Calculele O.Gagauz în baza datelor BNS pentru populația cu reședință obișnuită

Notă: RTF- rata totală de fertilitate, RF_1, RF_2, RF_3, RF4+ - rata de fertilitate după rangul nașterii; RMN – rangul mediu al nașterii, VMM_1N – vârsta medie a mamei la prima naștere.

² Profilul migrațional extins la Republicii Moldova, 2021.

În pofida faptului că observăm o creștere a vârstei medii a mamei la prima naștere, care în anul 2020 a ajuns la 25,2 ani, totuși, în comparație cu țările UE cu 29,4 ani la prima naștere, în Republica Moldova se păstrează modelul timpuriu al fertilității, ceea ce se explică prin ponderea înaltă a populației rurale.

Fertilitatea cohortelor prezintă un indicator mai fiabil în estimarea fertilității. Astfel, pentru cea mai tânără generație a femeilor cu anul nașterii 1990, fertilitatea acumulată către vârsta de 30 de ani constituie 1,21 copii per femeie de vârstă fertilă, iar pentru cohorta cu anul nașterii 1985 (la 35 de ani atinși în 2019) – 1,59 copii per femeie. Fertilitatea acumulată de către cohorta feminină din anul 1980, care se apropie spre sfârșitul perioadei de reproducere (40 de ani), constituie 1,88 copii per femeie.

Nivelul de fertilitate într-o măsură semnificativă depinde de procesul de formare a familiilor / căsătoriilor, dat fiind faptul că, în Republica Moldova, o bună parte a nașterilor se produc în cadrul căsătoriei, nașterile extraconjugale constituind 19,3% (2019) din numărul total de nașteri. Tendința de amânare a căsătoriilor spre vârstele mai mature duce la creșterea ponderii bărbaților și femeilor de vârste tinere (30-34 de ani) care nu au fost niciodată căsătoriți, constituind 28,9% pentru bărbați și 15,7 % pentru femei³. În anul 2020, în urma pandemiei COVID-19 și a unor restricții temporare în activitatea oficiilor stării civile, precum și a celor de țin de organizarea festivităților, numărul căsătoriilor s-a redus semnificativ. Dacă în anul 2019 numărul de căsătorii a fost de 20,3 mii, atunci în anul 2020 – doar 15,5 mii. Este de așteptat că amânarea căsătoriei, va determina și amânarea nașterilor.

■ Mortalitatea

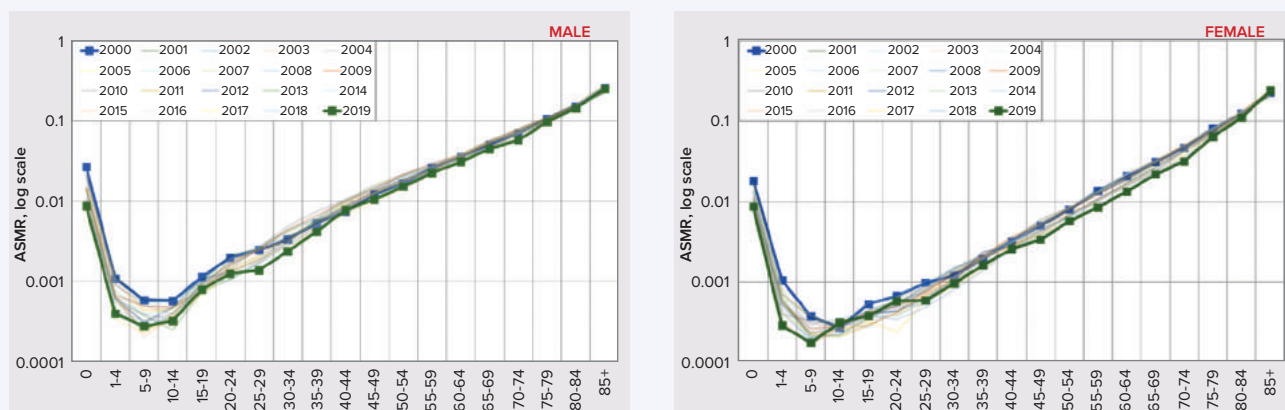
Numărul deceselor a fost, în general, în scădere în perioada 2014-2019, de la 39,6 mii la 36,4 mii, evoluție determinată, în cea mai mare parte, de scăderea numărului populației. Totodată, urmare a consecințelor pandemiei COVID-19 numărul de decese în anul 2020 a crescut, constituind 40,6 mii.

Indicatorul sintetic al mortalității – speranța de viață la naștere – înregistrează o creștere foarte lentă (și o descreștere cu 1,1 ani în comparație cu anul 2019), determinând un decalaj considerabil dintre Republica Moldova și țările din UE. Pentru femei speranța de viață la naștere în anul 2020 a constituit 73,9 ani, iar pentru bărbați – 65,9 ani, pe când media UE constituie pentru femei 84,0 ani, iar pentru bărbați - 78,5 ani. Observăm, de asemenea, un decalaj semnificativ în speranța de viață a bărbaților și femeilor din Republica Moldova, care constituie 8 ani în favoarea femeilor (în UE -5,5 ani). Urmează să menționăm că situația similară este specifică și altor țări din regiune, cum ar fi România -7,1 ani, Estonia -7,9 ani, Belarus – 9,1 ani, Rusia – 9,9 ani. Totodată, dinamica speranței de viață la naștere din ultimii cinci ani, demonstrează că pentru bărbați se constată o creștere medie anuală de 0,1 ani, iar pentru femei – 0,3 ani, ceea ce contribuie la aprofundarea decalajului de gen.

Dinamica ratelor specifice ale mortalității pe vârste și sexe pentru anii 2000-2019 demonstrează că profilul mortalității nu a suferit schimbări esențiale (Fig.1). La bărbați, o reducere a mortalității specifice pe vârste a fost consemnată pentru copii și pentru populația tânără. Astfel, cea mai accentuată reducere a fost înregistrată în cazul mortalității infantile și a copiilor de 1-14 ani, reducerea continuând și în grupul de vârstă 15-29 ani, însă cu o intensitate mai redusă. Pe când mortalitatea populației adulte (în vârstă de 30 de ani și peste) se menține la același înalt nivel. Ratele specifice pe grupuri de vârstă pentru femei au înregistrat reduceri însă cu precădere în rândul populației adulte și vârstnice, cu excepția celor în vârstă de 75 de ani și peste. De asemenea, cea mai substanțială reducere a fost înregistrată pentru mortalitatea infantilă și a copiilor până la 9 ani.

³ Recensământul populației și al locuințelor din 2014

Figura 1. Mortalitatea specifică pe vârste și sexe, 2000-2019

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice

Estimarea excesului mortalității, utilizând modelul Estoniei, care la începutul anilor '90 ai secolului trecut a avut un nivel al mortalității similar cu Republica Moldova, iar către anul 2019 a obținut un progres semnificativ în reducerea mortalității și creșterea speranței de viață (82,6 ani pentru femei și 74,7 ani pentru bărbați), demonstrează cele mai nefavorabile situații în structura mortalității pe vârste și sexe în Republica Moldova. Pentru bărbați este urmărită o supramortalitate în vârstele adulte (Tabelul 2), în special în intervalul de 40-65 de ani. Pentru femei excesul mortalității se evidențiază la vârstele de 60 de ani și peste, iar în ultimii ani la vârstele de 70 de ani și peste (Tabelul 3).

Tabelul 2. Numărul deceselor excesive, bărbați

Age	Years																			
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
0	322	216	243	224	214	193	194	171	165	206	206	229	137	146	175	168	148	136	155	109
1-4	33	56	16	32	43	50	21	25	22	36	11	35	24	34	21	30	38	13	7	15
5-9	22	21	14	25	30	10	26	15	13	38	10	8	17	17	4	9	19	11	19	10
10-14	37	25	49	17	24	36	28	24	2	30	23	0	31	13	17	16	10	19	17	18
15-19	32	-30	-66	-43	-63	6	-33	17	11	35	25	44	62	24	24	7	27	15	25	25
20-24	-42	-39	-125	-15	-46	-43	-100	-118	-58	13	71	23	3	-4	-35	72	25	49	53	52
25-29	8	19	-17	2	-11	-1	35	-64	19	-36	65	-30	-65	81	31	72	90	79	75	33
30-34	17	-12	-6	37	0	191	128	167	175	136	221	71	68	78	98	68	91	115	167	136
35-39	84	4	-5	120	148	208	275	195	271	342	408	262	243	275	286	230	239	211	251	256
40-44	-180	-33	115	62	240	416	379	375	534	522	579	398	331	305	421	431	407	319	382	426
45-49	-49	-199	-50	283	235	646	673	598	641	719	913	581	642	592	538	638	491	448	472	493
50-54	26	-94	-27	246	306	639	573	561	788	923	1197	876	899	966	938	908	792	616	618	607
55-59	247	-15	111	76	187	462	423	534	788	942	1259	864	1051	1044	1026	1145	1061	972	774	978
60-64	191	168	319	417	329	523	389	374	384	612	849	904	916	1013	1167	1329	1164	1031	1256	1112
65-69	339	197	365	535	620	767	746	603	769	903	1038	692	634	541	733	920	985	982	1191	1056
70-74	259	363	550	588	559	778	688	742	712	1044	1045	974	1019	862	897	781	779	542	516	562
75-79	586	327	560	590	620	700	802	744	741	850	934	948	932	983	930	922	838	848	912	865
80-84	225	209	337	419	407	617	480	430	505	552	612	631	756	650	661	755	628	705	794	770
85+	244	225	317	234	153	173	164	215	207	210	220	286	306	388	256	489	564	510	511	570

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice, modelul Estonian

Tabelul 3. Numărul deceselor excesive, femei

Age	Years																			
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
0	195	198	195	155	122	183	182	160	156	159	138	110	118	139	103	98	115	113	105	119
1-4	44	5	35	23	32	10	15	33	27	22	7	33	27	13	17	10	30	16	17	12
5-9	7	7	0	18	11	14	8	2	14	0	8	13	12	5	8	5	15	14	14	0
10-14	14	14	22	-9	18	12	24	5	3	24	16	-3	16	1	14	5	13	2	7	17
15-19	15	11	13	-7	35	-7	11	45	-9	31	28	-7	16	11	-3	-5	-16	6	7	7
20-24	22	-4	-1	9	-13	14	-9	-2	-5	-16	26	16	5	21	12	25	-21	-11	18	18
25-29	39	28	47	26	44	49	26	46	38	22	35	20	12	15	10	25	7	32	13	16
30-34	15	31	21	65	57	60	68	61	81	78	85	50	43	44	13	54	36	40	32	34
35-39	39	28	79	94	120	86	93	120	111	86	122	78	137	67	100	123	58	91	52	94
40-44	120	116	51	112	137	180	200	151	182	208	175	114	129	122	203	128	145	156	145	121
45-49	97	77	189	275	205	340	344	266	357	313	421	161	194	254	233	241	196	190	190	133
50-54	245	180	294	425	367	435	412	417	401	515	571	435	452	336	373	428	302	233	226	245
55-59	370	347	387	311	340	493	606	733	758	745	834	629	616	539	645	687	613	514	527	487
60-64	901	857	996	862	971	1004	753	635	521	714	840	873	881	900	891	876	863	629	714	773
65-69	1033	872	1144	1267	1192	1380	1209	1254	1189	1223	1159	854	757	722	736	981	1133	962	1057	1180
70-74	1002	1287	1220	1576	1345	1664	1652	1502	1651	1649	1651	1410	1549	1338	1403	1203	1115	917	781	780
75-79	1292	1346	1439	1560	1399	1725	1719	1855	1634	1627	1780	1690	1705	1619	1867	1707	1742	1638	1599	1408
80-84	659	655	964	1192	1104	1407	1121	1382	1393	1342	1634	1629	1573	1652	1624	1811	1525	1592	1626	1639
85+	627	371	448	503	398	543	454	660	642	732	880	987	1085	996	1210	1510	1372	1684	1620	1586

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice, modelul Estonian

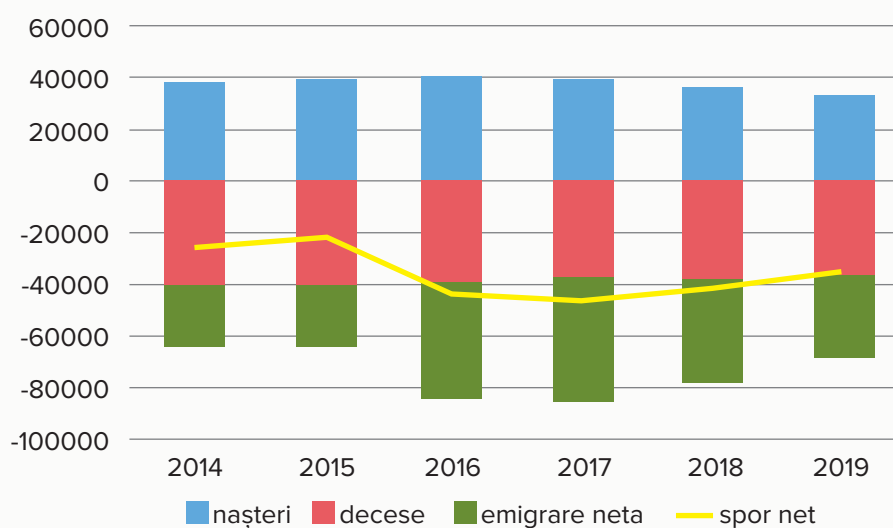
■ Migrația

Datele statistice sugerează că între populația rezidentă și cea nerezidentă există un schimb de populație. Populația emigrată nu a pierdut încă legăturile cu țara, dar este de așteptat ca generațiile născute peste hotare să nu manifeste legături emoționale și economice puternice. Unele studii arată că integrarea socio-culturală a emigranților în țările gazdă diminuează intențiile acestora de revenire⁴. Totuși, în cazul Republicii Moldova datele sugerează că pentru vârstele de până la 45 ani este caracteristică emigrarea net pozitivă: rata medie de emigrare în perioada 2014-2018, a fost, estimativ, 21 promile. Pentru vârstele 50+, emigrarea este mai degrabă net negativă (-0,7 promile): aparent, mulți din cei care au lucrat peste hotare, înaintând în vârstă preferă să revină acasă. În ansamblu, sporul migrațional este puternic negativ, și aceasta scoate în evidență că anume emigrarea, și nu factorii naturali, este principalul factor care determină scăderea populației rezidente (Figura 2).

Conform datelor GGS, mai bine de 2/3 din bărbații și femeile cu vârsta de 15 ani și mai mult nu manifestă nici o intenție de emigrare. Totuși, 18,8% din bărbați și 12,4% din femeile intervievate au declarat că au planuri destul de ferme sau chiar intenții certe de emigrare. Respectiv, este de așteptat ca fenomenul emigrațional să rămână în continuare persistent.

⁴ Snel E., Faber M., Engbersen G. (2015). To Stay or Return? Explaining Return Intentions of Central and Eastern European Labour Migrants. Central and Eastern European Migration Review 4(2): 5-24; Sergiu Gherghina, Aurelian-Petruș Ploeanu & Constantin-Valer Necula (2020) The Impact of Socio-Cultural Integration on Return Intentions: Evidence from a Survey on Romanian Migrants, Journal of Immigrant & Refugee Studies, 18:4, 515-528, DOI: 10.1080/15562948.2020.1735599

Figura 2. Factorii sporului net al populației rezidente a Republicii Moldova

Sursele: datele BNS și estimările autorului.

Pe lângă emigrarea externă, în interiorul țării persistă un fenomen de migrare rural-urbană. Intensitatea acestuia crește: numărul net al celor care au declarat schimbarea domiciliului rural pe cel urban a crescut de la 5500 în 2017 la 6500 în 2018 și 8000 în 2019⁵. Conform estimărilor autorilor, estimativ, între 500 și 1000 de oameni migrează anual din orașele mici în municipiile Chișinău și Bălți. Datele BNS arată că în anul 2020 datorită migrației interne numărul populației din localitățile urbane a crescut cu 7 mii persoane în detrimentul localităților rurale. Numărul cel mai mare de migranți a fost orientat spre orașele mari, astfel mun. Chișinău a înregistrat 47,5% din total sosiri, fiind urmat de mun. Bălți cu 3,7% respectiv⁶. Emigrarea internă și externă au dus la apariția unui număr mare de localități rurale și pseudo-urbane cu populație foarte mică, înaintată în vârstă, care locuiește solitar sau izolat geografic. Totuși, datele privind fluxurile de mobilitate și migrațiune internă sunt destul de incerte.

⁵ Conform comunicatelor de presă ale Biroului Național de Statistică „Situația demografică” pentru anii respectivi.

⁶ Situația demografică în anul 2020, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=7057>

Proгноza demografică

Metodologia

Proгноza demografică a avut ca punct de reper datele statisticii oficiale privind populația cu reședința obișnuită pentru anul 2018. În anul 2018, numărul mediu al populației a constituit 2708,2 mii de locuitori, fiind cu 148,7 mii mai mic decât la mijlocul anului 2014.

În elaborarea scenariilor prognozei demografice s-a ținut cont de tendințele stabilite în ultimii ani în dinamica fertilității, mortalității și migrației. Toate trei scenarii dezvoltate presupun creșterea treptată a speranței de viață, contribuind pozitiv la creșterea populației; nivelurile de fertilitate asumate se pornesc de la cel observat în anul 2018 – 1.82 copii per femeie de vârstă fertilă. Cea mai imprevizibilă componentă a prognozei este migrația populației. În anii 2016-2018 migrația externă a crescut, astfel, rata netă a migrației în acești ani a depășit -1,5%. Pentru prognoză ca punct de pornire a fost utilizată media indicatorului pentru anii 2014-2018, fiind de -1,3%. Profilul migrației pe vârste și sexe a fost elaborat în baza tendințelor din ultimii ani, care demonstrează emigrația continuă a populației tinere în vârstă de 20-34 de ani, constituind circa 49% în fluxul total al migrației externe. Totodată, se observă o instalare a unei tendințe de revenire în țară a populației în vârstă de 50 de ani și peste. Astfel, până la 50 de ani migrația netă este negativă, determinând descreșterea populației de vârste tinere, iar după 50 de ani – pozitivă, respectiv contribuind la creșterea efectivului populației adulte și vârstnice.

Tabelul 4. Scenariile pentru prognoza demografică 2019-2040

	Scenariu	SV-femei	SV-bărbați	Rata netă a migrației, %	RTF (copii per femeie de vârstă fertilă)
2018	S1-scăzut	75.0	66.3	-1.30	1.82
2040		77.2	68.5	-1.00	1.70
2018	S1-mediu	75.0	66.3	-1.30	1.82
2040		79.4	71.8	-0.50	1.90
2018	S1-înalt	75.0	66.3	-1.30	1.82
2040		81.6	74.0	0.00	2.10

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice

Scenariul I – scăzut, sau de bază. Acest scenariu este de așteptat dacă nu vor fi întreprinse unele măsuri de îmbunătățire a situației și componentele demografice (fertilitatea, mortalitatea și migrația) vor evolua după inerție. Acesta pornește de la ipoteza că rata totală de fertilitate (RTF) se va diminua puțin de la 1,82 copii per femeie de vârstă fertilă până la 1,7 către anul 2040; mortalitatea se va reduce lent (cu 0,1 ani pentru ambele sexe în fiecare an pe parcursul perioadei de prognozare), astfel speranța de viață la naștere pentru bărbați se va majora de la 66,3 ani până la 68,5 ani, iar pentru femei de la 75,0 până la 77,2 ani; rata netă a migrației se va micșora de la -1,3% până la -1%.

Scenariul II – mediu. Pornește de la ipoteza unei creșteri a fertilității – de la 1,82 până la 1,9 copii per femeie de vârstă fertilă către anul 2040; reducerii mai esențiale a mortalității și creșterii speranței de viață la naștere la bărbați de la 66,3 până la 71,8 de ani (cu 0,25 ani în fiecare an), iar la femei de la 75,0 de ani până la 79,4 (cu 0,2 ani în fiecare an). Rata netă a migrației se va reduce esențial, de la -1,3% până la -0,5%.

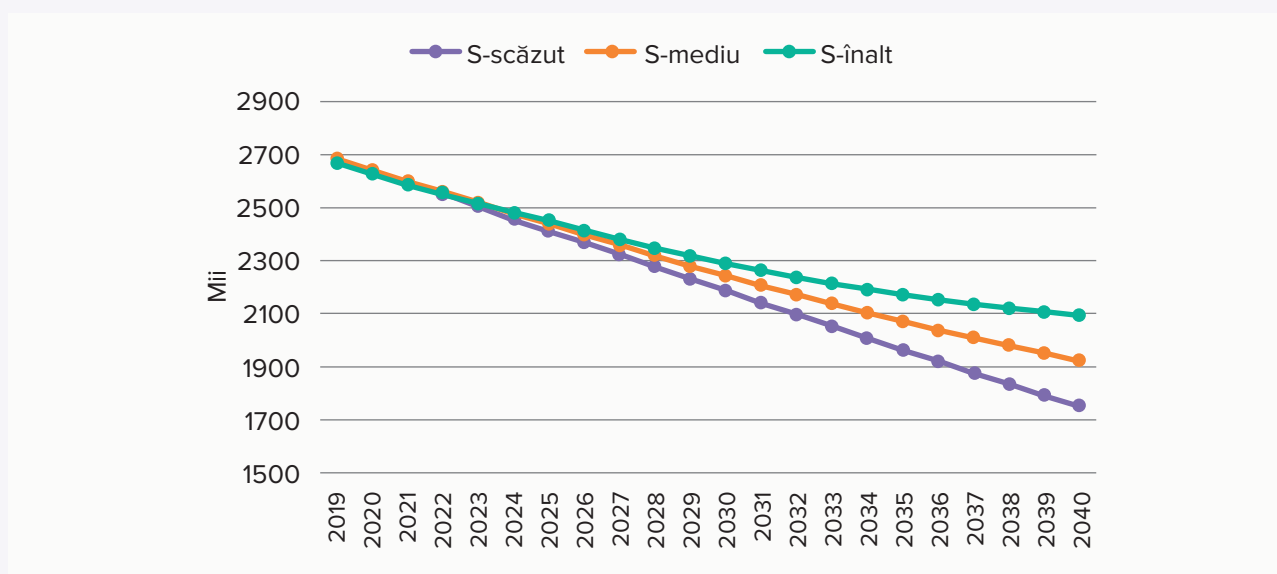
Scenariul III – înalt. Se bazează pe ipoteza creșterii RTF până la 2,1 copii per femeie de vârstă fertilă către anul 2040; scăderea semnificativă a mortalității și creșterea speranței de viață la naștere la ambele sexe (cu 0,3 ani pentru femei și 0,35 ani pentru bărbați în fiecare an pe parcursul perioadei de prognoză). Ca rezultat, speranța de viață la bărbați se va majora până la 74.0 ani, iar la femei - până la 81,6 ani. Rata netă a migrației va scădea până la 0 către sfârșitul perioadei de prognoză.

Ipotezele asupra reducerii mai mari a mortalității la bărbați (scenariile II și III) ar contribui la diminuarea decalajului în speranța de viață între bărbați și femei de la 8,7 ani la 7,6. Pentru a estima impactul migrației a fost elaborat un scenariu suplimentar al prognozei cu migrația 0.

■ Rezultatele prognozei

În deceniile viitoare reducerea numărului populației va continua cu ritmuri rapide, scăderea anuală, conform scenariului scăzut, se va majora de la 1,6% până la 2,3%, numărul populației micșorându-se până la 1754,6 mii (cu 34,5%) către anul 2040. Doar în condițiile de reducere substanțială a migrației, îmbunătățirii indicatorilor sănătății populației și creșterii fertilității, dimensiunile declinului demografic pot fi reduse, fapt confirmat de cele două scenarii. Conform scenariului mediu, numărul populației se va micșora până la 1924,9 mii (28,2%), iar conform scenariului înalt – până la 2094,5 mii (cu 21,5%).

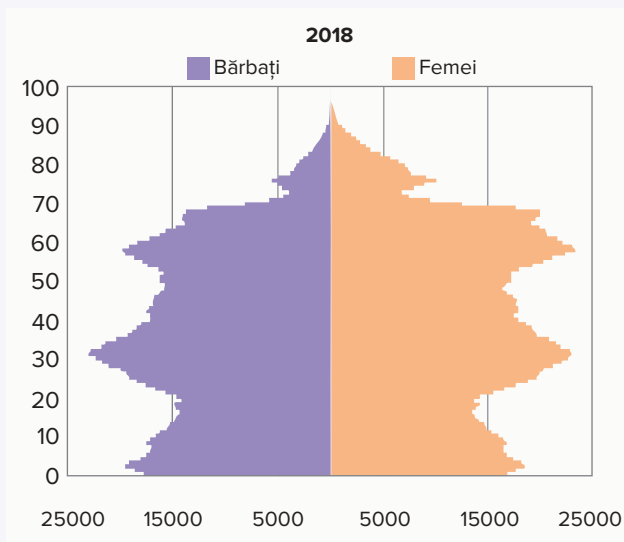
Figura 3. Dinamica prognozată a numărului populației, 2019-2040

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice

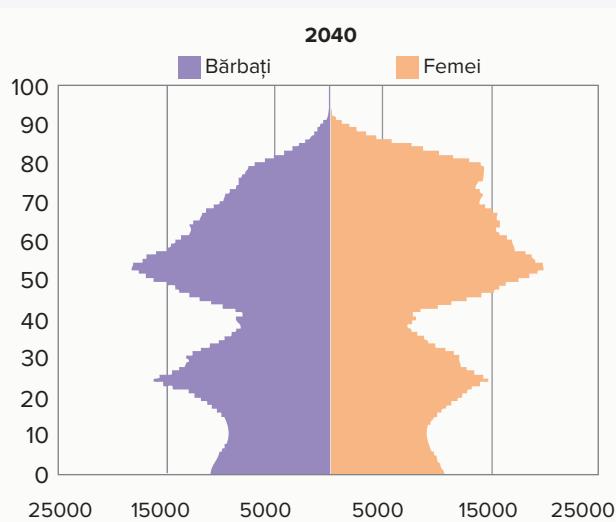
Traectoria schimbării numărului populației este determinată nu doar de fertilitate, mortalitate și migrație, dar și de structura pe vârste a populației în anul de bază al prognozei. Impactul acestei componente asupra dinamicii populației, alături de cele trei, este destul de semnificativ. Structura actuală a populației a acumulat o inerție negativă din cauza scăderii fertilității și creșterii îmbătrânirii demografice, astfel, determinând declinul demografic continuu. Persistența nivelului înalt al migrației populației tinere de vârstă reproductivă va conduce la creșterea ritmului de îmbătrânire demografică, mai exact a proporției vârstnicilor în ansamblul populației. În anul 2040, piramida pe vârste și sexe va obține un profil neproportional, generațiile în vârstă de 50 de ani și peste vor constitui circa jumătate din totalul populației. Ca rezultat, vârsta mediană va crește de la 37,3 ani până la 47,3 ani.

Figura 4. Piramida pe vârste și sexe, 2018

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice, 2021

Figura 5. Piramida pe vârste și sexe, 2040, scenariul scăzut

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice, 2021

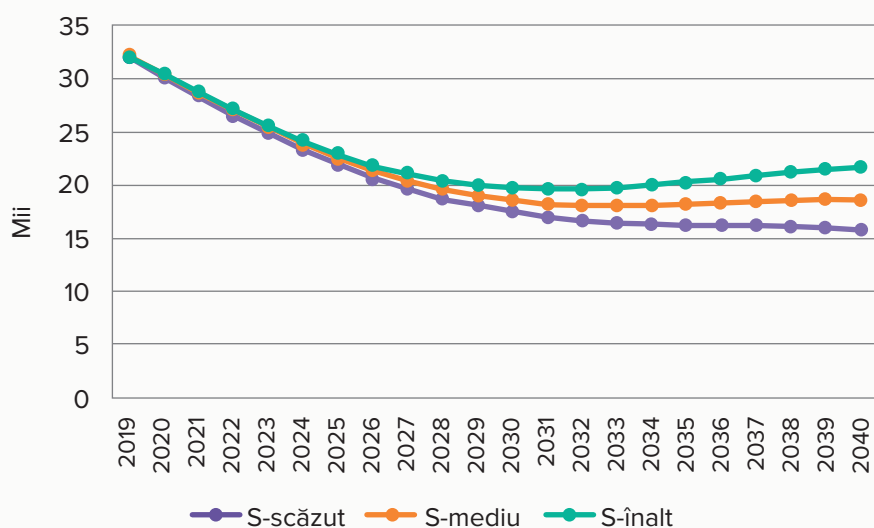
Scăderea numărului populației determinată de structura piramidei pe vârste în perioada de prognozare va constitui 6,8%, sporul natural negativ va crește de la -1,7‰ până la -4,0‰. Scăderea populației provocată de migrația externă va constitui 776,9 mii de locuitori, inclusiv peste 200 mii de copii, care se vor naște în alte țări, decât Republica Moldova.

Numărul anual de născuți depinde direct de numărul populației feminine în vârstă de 15-49 de ani. În următoarele două decenii, generațiile mici născute la sfârșitul anilor '90 ai secolului trecut – începutul anilor 2000 vor constitui contingentul reproductiv principal, respectiv, numărul de copii născuți de aceste generații va fi cu mult mai mic decât cel provenit de la generațiile numeroase născute la mijlocul anilor '80.

Reducerea numărului populației duce inevitabil la scăderea numărului de copii, iar migrația va continua să evolueze în calitate de factor principal al evoluției numărului de născuți. În cazul scenariului scăzut, dacă migrația tinerilor va persista în timp, numărul potențial al părinților se va micșora, respectiv, numărul de nou-născuți poate să scadă cu două ori, ajungând de la 30,7 mii în 2020 la 15,8 mii în anul 2040. Realizarea scenariului mediu și cel înalt, după o scădere a numărului de nașteri pe parcursul unui deceniu, poate să ajungă la o stabilitate relativă, în special în cazul scenariului înalt, care presupune creșterea RTF până la 2,1 copii per femeie și diminuarea migrației netă până la 0 către sfârșitul perioadei de prognozare. În acest caz, tendința de scădere va stopa, iar după anul 2035 există o perspectivă de creștere a natalității.

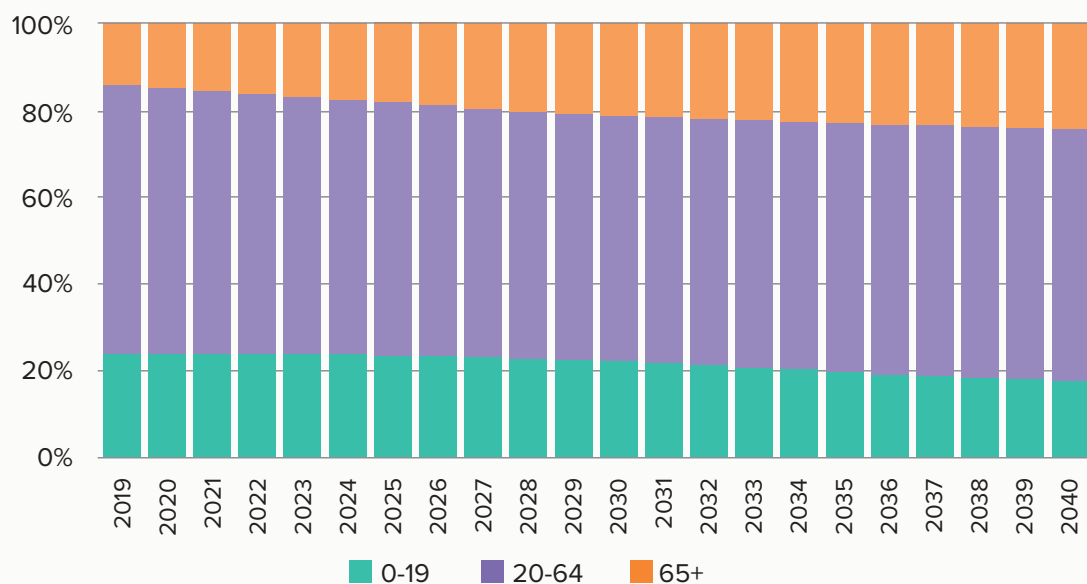
Figura 6. Dinamica numărului de nașteri

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice

Structura generală a populației se va schimba fără precedent, conform prognozei, pentru toate trei scenarii, însă traseul scenariului scăzut va provoca cele mai complexe schimbări. Proporția populației tinere în vârstă de 0-19 ani se va micșora de la 23,9% în anul 2019 până la 17,6% în 2040, iar a celor în vârstă de 65 de ani și peste se va majora de la 14,2% până la 24,4%.

Figura 7. Structura populației pe trei grupe mari de vârstă, Scenariu scăzut

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice

Declinul populației va determina și scăderea numărului celor mai activi pe piața forței de muncă – contingentul în vârstă de 20-64 de ani. Astfel, dacă în anul 2019 efectivul acestora constituie 1659,8 mii, atunci în anul 2040 se prognozează o reducere până la 1018,6 mii. Ca proporție în totalul populației acest contingent nu va diminua semnificativ – de la 62% până la 58,1%, însă raportul dintre forța de muncă tânără și adultă se va majora în favoarea ultimilor. Dacă în anul 2019 se observă o repartizare proporțională a celor trei grupe de vârstă – 20-34 de ani, 35-49 de ani și 50-64 de ani, atunci către anul 2040 echilibru va fi dereglat: ponderea grupul de vârstă de 20-34 de ani se va reduce de la 33,9% până la 28,9%, a celor de 35-49 ani de la 32,5% până la 24,8%, pe când grupul de vârstă 50-64 se va majora de la 33,6% până la 46,3% (cu 12,7 p.p.).

Tabelul 5. Structura contingentului populației în vârstă de 20-64 ani

Vârsta	2019	2025	2030	2035	2040
Mii					
20-34	562,9	371,0	284,8	278,9	294,2
35-49	539,4	548,7	505,3	388,5	253,1
50-64	557,5	486,4	451,7	460,1	471,3
20-64	1659,8	1406,1	1241,8	1127,5	1018,6
% din total					
20-34	33.9	26.4	22.9	24.7	28.9
35-49	32.5	39.0	40.7	34.5	24.8
50-64	33.6	34.6	36.4	40.8	46.3
Total	100	100	100	100	100

Sursa: Centrul de Cercetări Demografice, 2021

În deceniile viitoare îmbătrânirea demografică va avea o amploare, fiind alimentată de întoarcerea migranților moldoveni de peste hotare, conform tendinței stabilite în ultimii ani. Astfel ponderea populației în vârstă de 60 și peste se va majora de la 21,3% până la 32,3%. Este de așteptat și o creștere considerabilă în totalul populației a persoanelor în vârstă de 70 de ani și peste. Acest contingent se va mări de două ori mai mult: de la 8% până la 17,2%. Urmează să menționăm că este vorba de generațiile în viață, astfel, precizia prognozei efectivului acestora este destul de înaltă.

Concluziile principale rezultate din prognoză sunt următoarele:

- Combinația nivelului înalt al scăderii naturale (raportul dintre numărul de nașteri și decese) și a celui de migrație externă determină creșterea ritmului de reducere a numărului populației.
- Dezvoltarea demografică a Republicii Moldova depinde de migrația, iar reducerea sau accelerarea acesteia în următorii ani va determina complexitatea declinului populației.
- Îmbătrânirea și reducerea numărului populației sunt inevitabile, indiferent de scenariul migrației sau fertilității.

Pandemia COVID-19 poate să influențeze dinamica principalelor procese demografice. Deși este încă devreme de a articula care vor fi consecințele pandemiei COVID-19, este de așteptat scăderea speranței de viață la naștere, dar, după cum arată cercetările existente, în timp de 2-3 ani după pandemie / epidemie acest indicator revine la valori observate până la pandemie. Referitor la fertilitate, există o probabilitate înaltă de scăderea a acesteia ca rezultat al amânării sarcinilor în perioada pandemiei, iar înrăutățirea situației materiale ale familiilor poate să alimenteze această tendință.

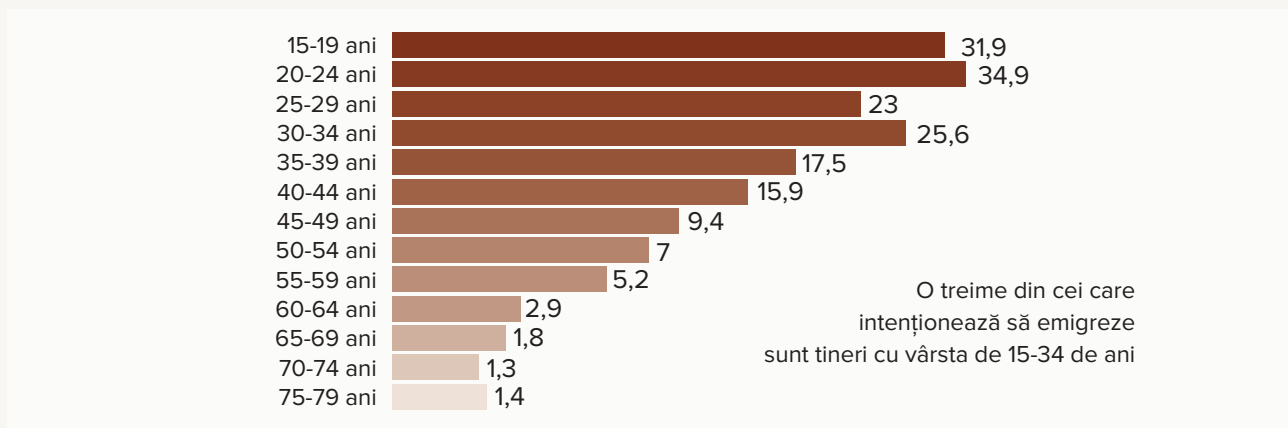
Este puțin probabil că migrația internațională va scădea. Acest fenomen depinde atât de situația socioeconomică în țară, cât și de politicile migraționiste în țările europene. Luând în considerare faptul că țările europene economic dezvoltate de asemenea se confruntă cu îmbătrânirea populației și reducerea efectivului forței de muncă, cerința pentru forța de muncă din alte țări se va menține în continuare.

Analiza factorilor determinanți

■ Migrația

Sporul migrațional negativ va persista fiind determinat în special de populația tânără. Datele colectate în cadrul studiului *Generații și Gen* indică că 15,5% din populație are intenția de a emigra în următorii trei ani (11,6% din populație fiind nesigură). Intenția de emigrare în rândul populației din grupul de vârstă 15-35 este mult mai mare (figura 8). Vârsta medie a persoanelor care intenționează cu siguranță să emigreze este 31,7 ani, iar cea a persoanelor care nu intenționează să emigreze este de 48,5 ani. Această trăsătură a procesului migrațional, va continua să aibă efectul dublu asupra profilului demografic din Moldova – reducerea numărului populației rezidente și îmbătrânirea acesteia (inclusiv prin faptul că nașterile se vor produce în afara țării).

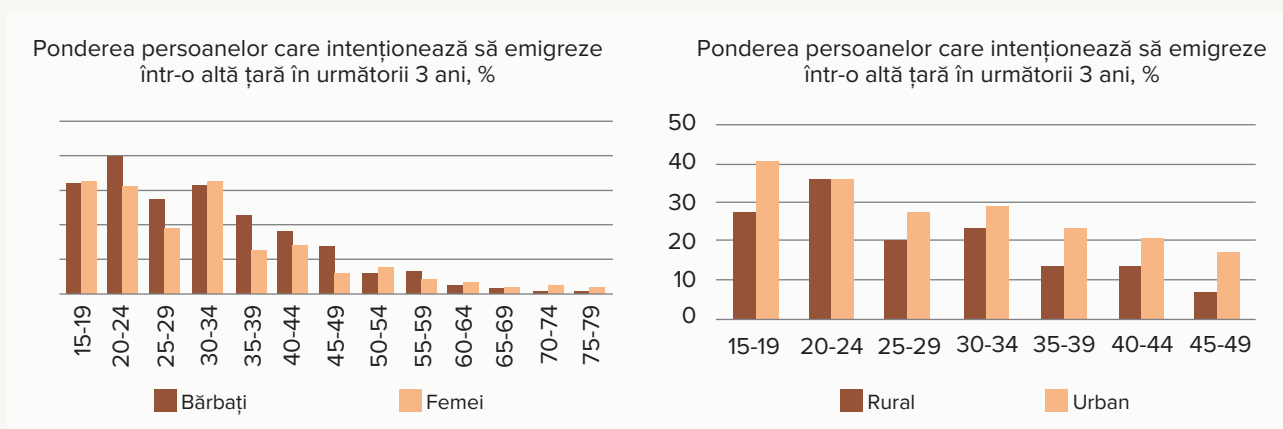
Figura 8. Intenția de emigrare în dependență de grupurile de vârstă

Sursa: Studiul Generații și Generații/UNFPA Moldova

Intenția de emigrare este mai pronunțată în rândul bărbaților și a celor din zonele urbane. Perspectiva de gen a intențiilor de emigrare se încadrează în tendințele de până acum iar aspectul teritorial și profilul educațional a celor care intenționează să emigreze indică asupra unei potențiale schimbări a tendințelor migraționale. Dacă în ultimii 15 de ani majoritatea celor care plecau peste hotare erau din zonele rurale și cu un nivel relativ mai scăzut al studiilor, atunci datele *Studiului Generații și Gen* atestă o schimbare a comportamentului migrațional. Faptul că intenția de emigrare este destul de pronunțată în rândul populației cu un nivel înalt al studiilor indică că migrația urmează să acutizeze și mai mult pierderile de capital uman din Republica Moldova.

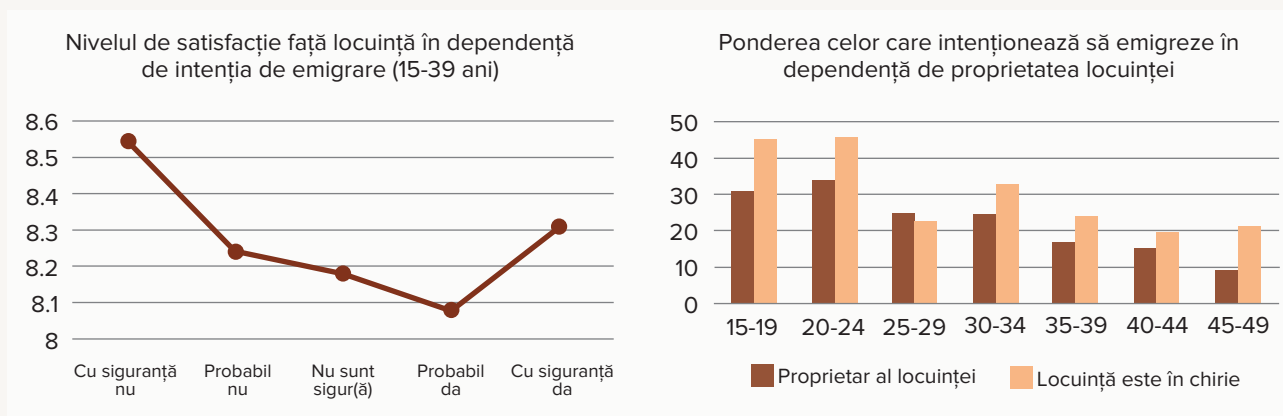
Figura 9. Intenția de emigrare în dependență de grupurile de vârstă și zona de reședință

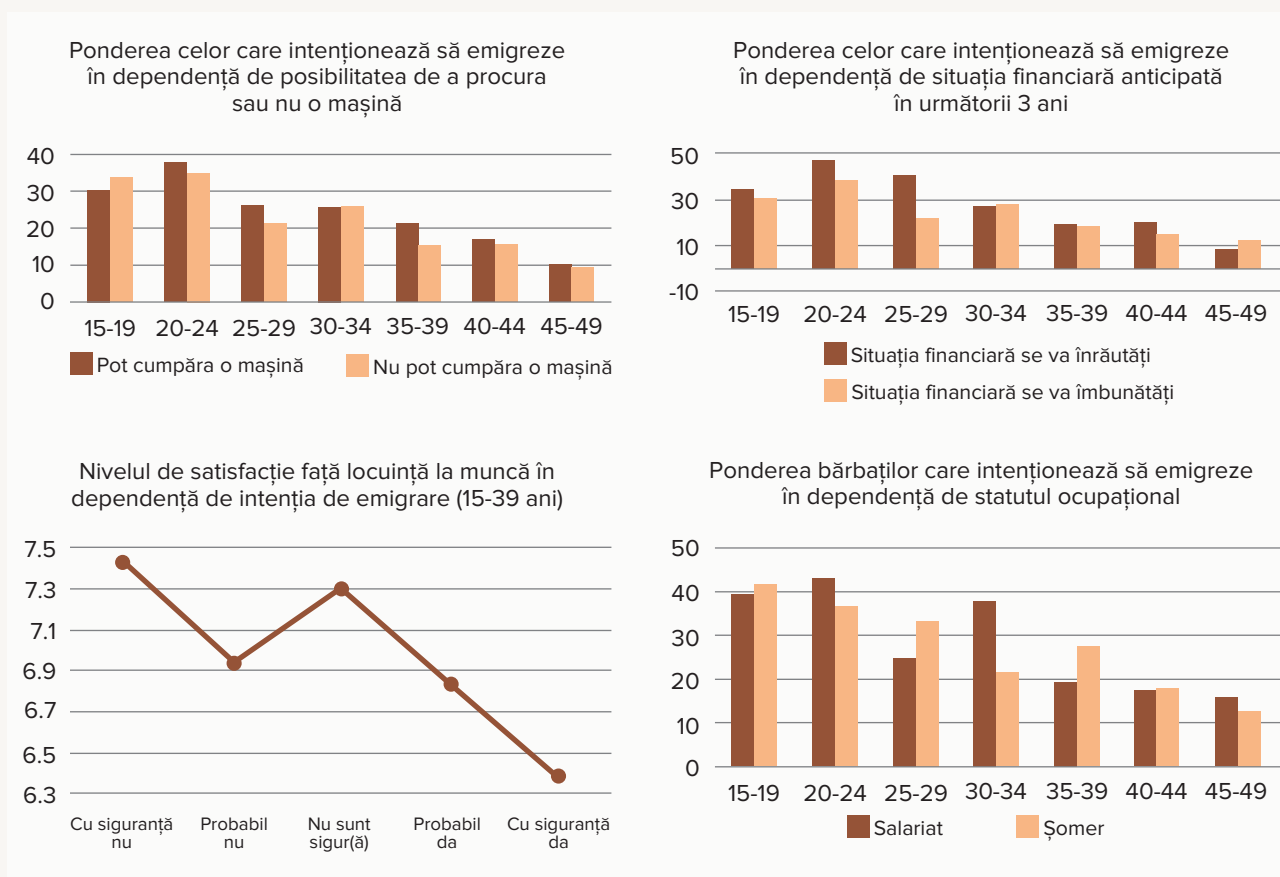

Sursa: Studiul Generații și Gen/UNFPA Moldova

Intenția de emigrare pare a fi influențată într-o măsură relativ mică de potențiale intervenții de politici publice. Dincolo de vârstă, gen, reședință și nivel de studii, intenția de emigrare nu este concentrată într-un mod relevant în cadrul unui grup specific. Astfel spus, intenția de a emigra a devenit o opțiune firească pentru populația tânără fără a fi determinată într-un mod semnificativ de factori ce pot fi determinați de intervenții de politici precum: nivelul de venituri, statutul ocupațional sau chiar accesul la locuințe, fapt confirmat de figurile de mai jos. Spre exemplu, în baza datelor studiului *Generații și Gen*, putem observa că în medie, tinerii care locuiesc în chirie, afirmă într-o proporție mai mare să emigreze în următorii trei ani. Totodată, nivelul de satisfacție cu privire la locuința în care trăiesc tinerii nu este foarte diferit pentru cei care intenționează să emigreze și cei care nu planifică să o facă. O relație mai pronunțată în cazul nivelului de satisfacție cu locul de muncă (un proxy pentru salariu și a potențialului de creștere profesională) poate fi observată în cazul statutului ocupațional. Totodată, distribuția bărbaților care intenționează să emigreze este destul de mare atât în rândul șomerilor cât și în rândul salariaților. O situație similară ca și în cazul intențiilor de emigrare în dependență de venituri, în special în rândul populației tinere. Putem concluziona că instrumentarul de politici cu privire la stimularea ocupării tinerilor și accesibilizarea locuințelor ar avea un efect relativ marginal asupra intențiilor de emigrare.

Figura 10. Intențiile de emigrare în dependență de locuințe, statul ocupațional și venituri

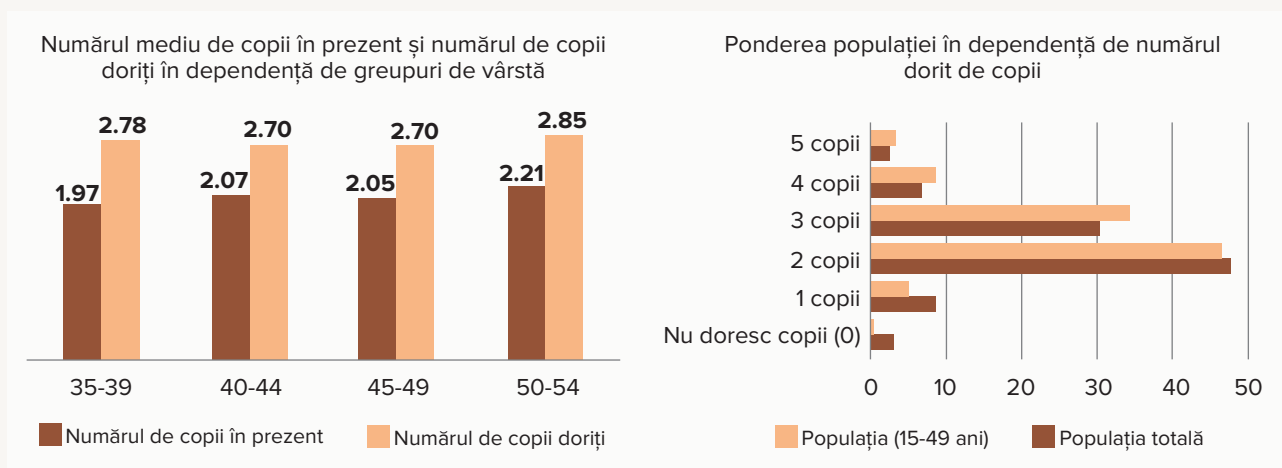
Sursa: Studiul Generații și Gen/UNFPA Moldova

■ Fertilitate

Aproximativ jumătate din populație și-ar dori în mediu doi copii, iar o treime din populație și-ar dori trei copii. Numărul dorit de copii mediu pentru toată populația este 2,75 iar pentru grupul de vârstă 15-49 de ani este de 2,65. Deși numărul dorit de copii nu este un indicator exact al preferințelor efective de fertilitate, diferența semnificativă dintre numărul dorit de copii și numărul efectiv de copii indică asupra unor bariere ce pot fi abordate prin intervenții de politici publice mai eficiente (acces la servicii de sănătate reproductivă, reducerea costurilor de îngrijire a copiilor, servicii alternative de îngrijire a copiilor etc.) cât și a barierelor care nu pot fi abordate în mod direct de către autorități (situația familială, migrația partenerilor).

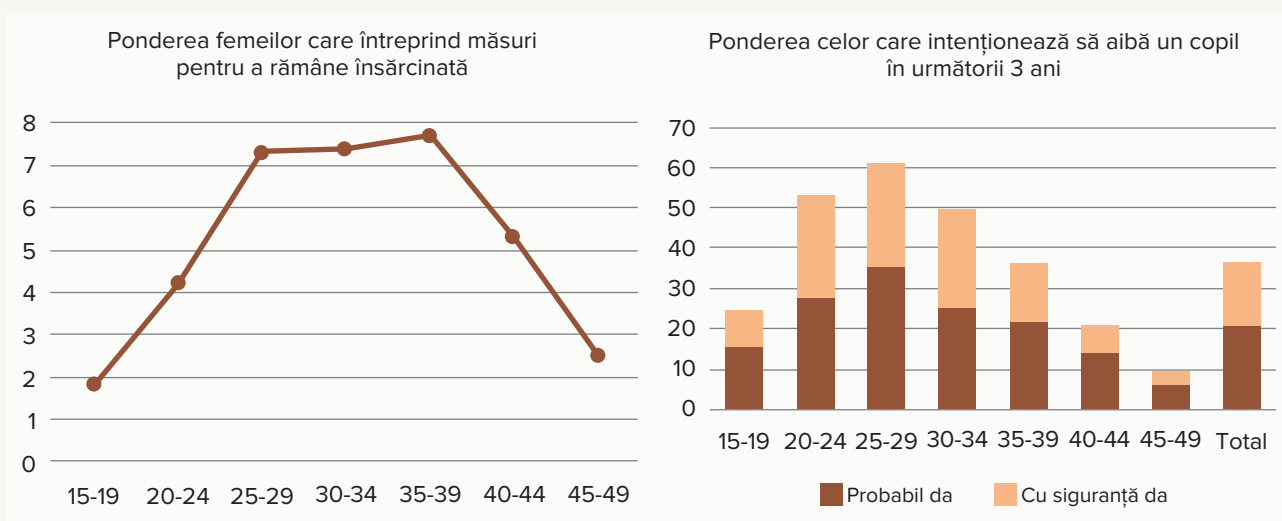
Figura 11. Intențiile cu privire la numărul de copii doriți ale populației

Sursa: Studiul Generații și Gen/UNFPA Moldova

Deși numărul dorit de copii este relativ mare, pe termen scurt, intenția de a avea copii este mică. Studiul Generații și Gen a constatat că doar 5,3% din femeile de vârstă reproductivă întreprind careva măsuri pentru a rămâne însărcinate. Mai mult, intenția de a avea un copil în următorii trei ani este relativ mică în raport cu numărul dorit de copii. Această discrepanță vine să confirme cele menționate mai sus.

Figura 12. Intențiile pe termen scurt de a avea copii

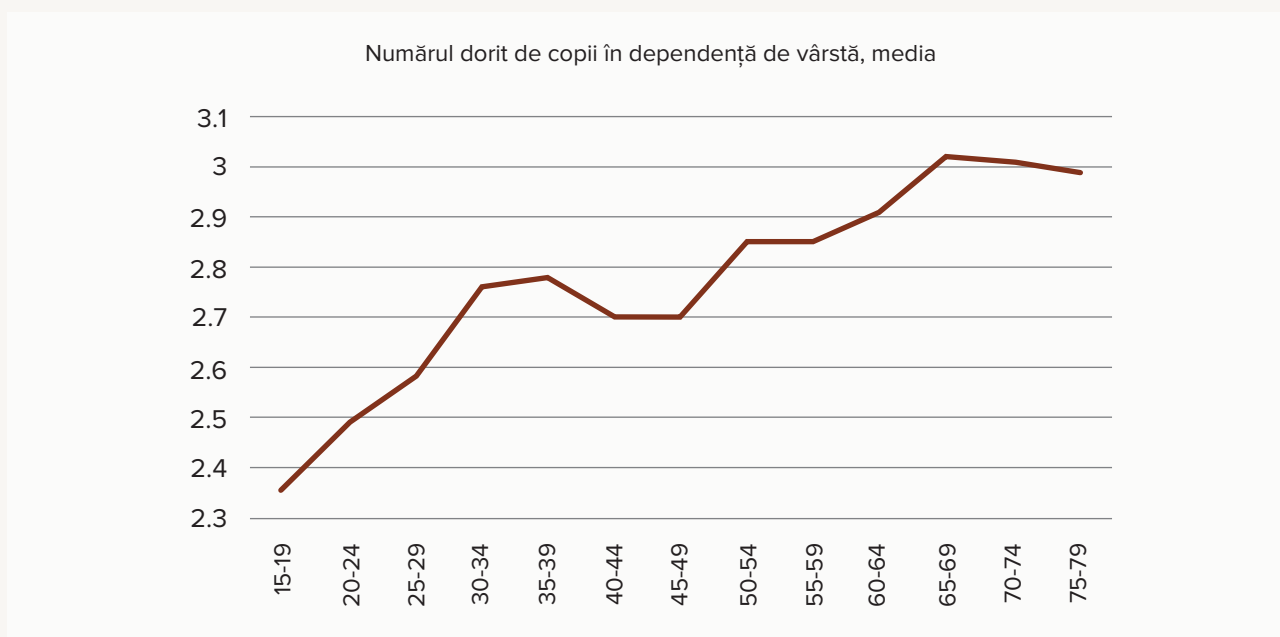

Sursa: Studiul Generații și Gen/UNFPA Moldova

Studiul Generații și Gen a identificat că cererea neacoperită de contraceptive pentru femeile în cuplu este de 21,9%, aceasta fiind mai mare în rândul femeilor din grupul de vârstă 35+. Mai mult de jumătate din femeile din grupa de vârstă 15-49 de ani, căsătorite sau aflate în concubinaj (55,1%), utilizează anumite metode de contracepție. Metodele moderne (42,4%) sunt utilizate mai frecvent decât cele tradiționale (12,7%). Aceeași cercetare a stabilit că aproximativ 12,1% femei și 9,9% bărbați au încercat să aibă copii în ultimele 12 luni, dar nu le-a reușit, mai mult. Doar jumătate dintre cei care nu pot avea copii, au urmat un tratament de infertilitate. Femeile au urmat un tratament al infertilității de două ori mai mult decât bărbații. În același timp, jumătate din cei care afirmă că nu pot avea copii, nu cunosc cauza infertilității.

Preferințele cu privire la numărul dorit de copii în rândul tinerilor sunt în scădere. Figura de mai jos ilustrează diferențele destul de semnificative între grupurile de vârstă în ceea ce privește numărul dorit de copii. Dacă preferințele cu privire la numărul dorit de copii poate fi considerat ca o eventuală limită de sus a potențialului de fertilitate, atunci pe termen mediu, spațiul de influență a politicilor publice se va reduce și mai mult. Alături de preferințe pentru un număr relativ mai mic de copii doriți, vârsta medie de căsătorie și de naștere a copilului va continua să crească. Astfel spus, pe termen mediu, chiar dacă autoritățile vor implementa măsuri din ce în ce mai eficiente menite să realizeze potențialul de fertilitate, acestea, vor avea un impact tot mai redus deoarece numărul dorit de copii va continua să scadă.

Figura 13. Numărul dorit de copii în dependență de vârstă

Sursa: Studiul Generații și Gen/UNFPA Moldova

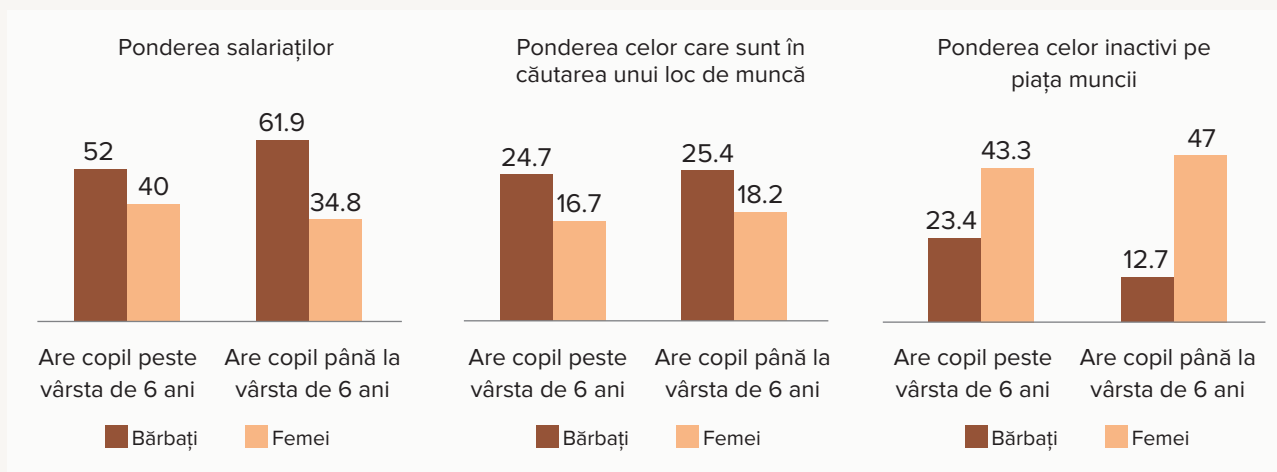

■ Oportunități de a combina viața profesională cu cea de familie

Responsabilitățile de îngrijire a copiilor, determină mai multe femei să devină inactive pe piața muncii. O simplă modalitate de a înțelege oportunitățile de a combina viața profesională cu cea de familie este de a analiza statutul ocupațional pentru femei și bărbați în dependență de faptul dacă au cel puțin un copil de vârstă preșcolară (a se vedea figura de mai jos). Putem observa cu ușurință că ponderea salariaților în rândul bărbaților este de aproape două ori mai mare comparativ cu femeile care au cel puțin un copil de vârstă preșcolară. În cazul persoanelor inactive pe piața muncii, ponderea femeilor inactive este de patru ori mai mare. Aceste diferențe, ilustrează în mod evident că în Republica Moldova, posibilitatea de a combina viața profesională cu cea de familie este destul de dificilă pentru o parte semnificativă a femeilor.

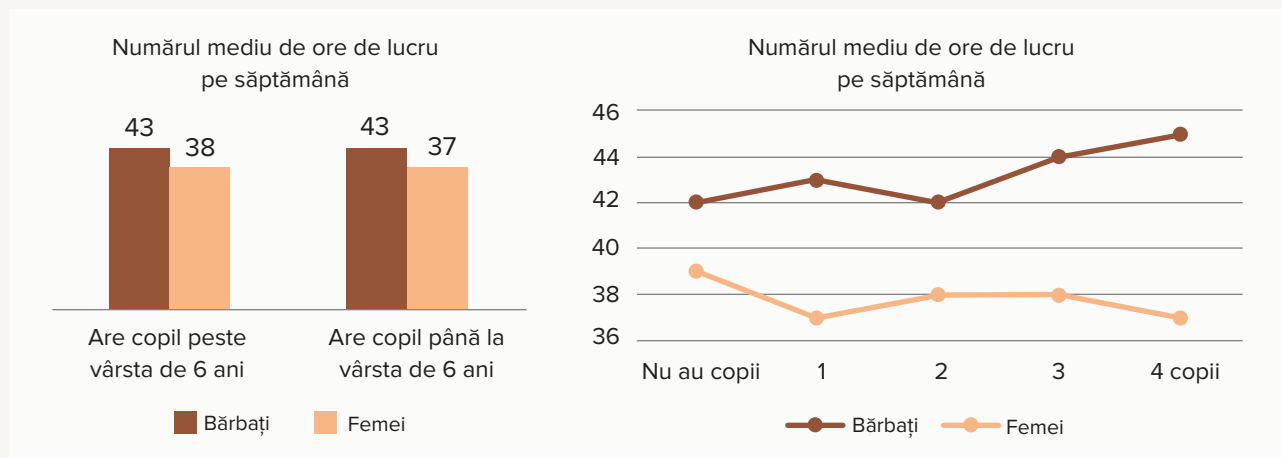
Figura 14. Statutul ocupațional al bărbaților și femeilor în dependență de vârsta copiilor

Sursa: Studiul Generații și Gen/UNFPA Moldova

În cazul în care sunt angajate, femeile cu copii, tind să muncească mai puțin. Numărul orelor lucrate pe săptămână în cazul femeilor cu copii este mai mic comparativ cu ale bărbaților și a femeilor fără copii. Numărul mai mic de ore lucrate este un aspect permanent al vieții profesionale pentru femeile cu copii, fapt care are repercusiuni semnificative în ceea ce privește echitatea în remunerare, oportunitățile de avansare în carieră și accesul femeilor la ocupații cu un program inflexibil și îndelungat de muncă.

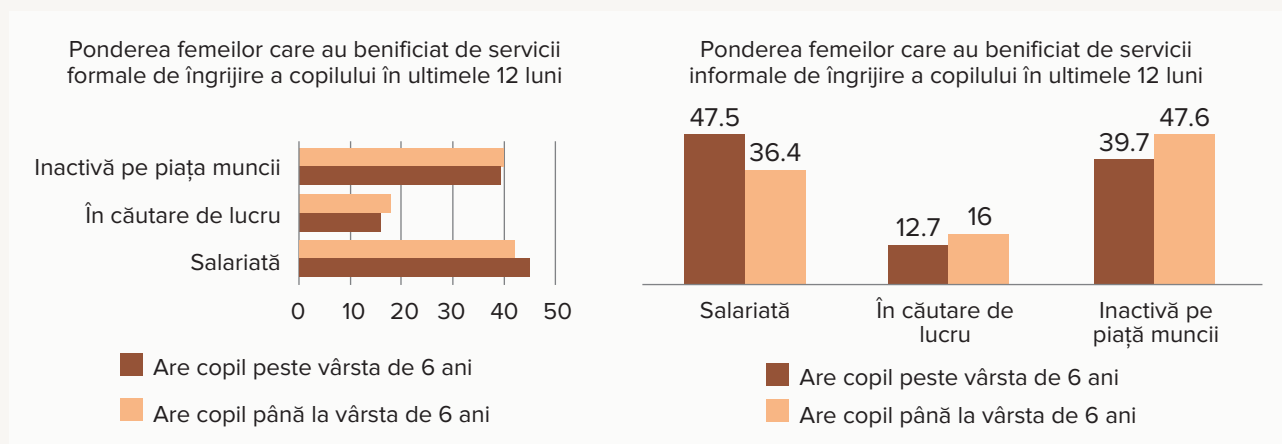
Figura 15. Statutul ocupațional al bărbaților și femeilor în dependență de vârsta copiilor

Sursa: Studiul Generații și Gen/UNFPA Moldova

Accesul la servicii de îngrijire a copiilor este redus. Doar 43% din femeile salariate beneficiază de servicii formale de îngrijire a copilului, ponderea salariatelor care beneficiază de servicii informale de îngrijire este mai mare – 47.5%. Ponderea femeilor care beneficiază de servicii informale de îngrijire a copilului indică clar nevoia de a extinde serviciile formale de îngrijire. O eventuală extindere a serviciilor formale de îngrijire ar spori ponderea femeilor salariate atât din contul femeilor inactive din cauza lipsei acestor servicii, dar și prin faptul că o parte semnificativă a celor care oferă serviciile informale de îngrijire sunt tot femei care au recurs la reducerea ocupării din acest motiv.

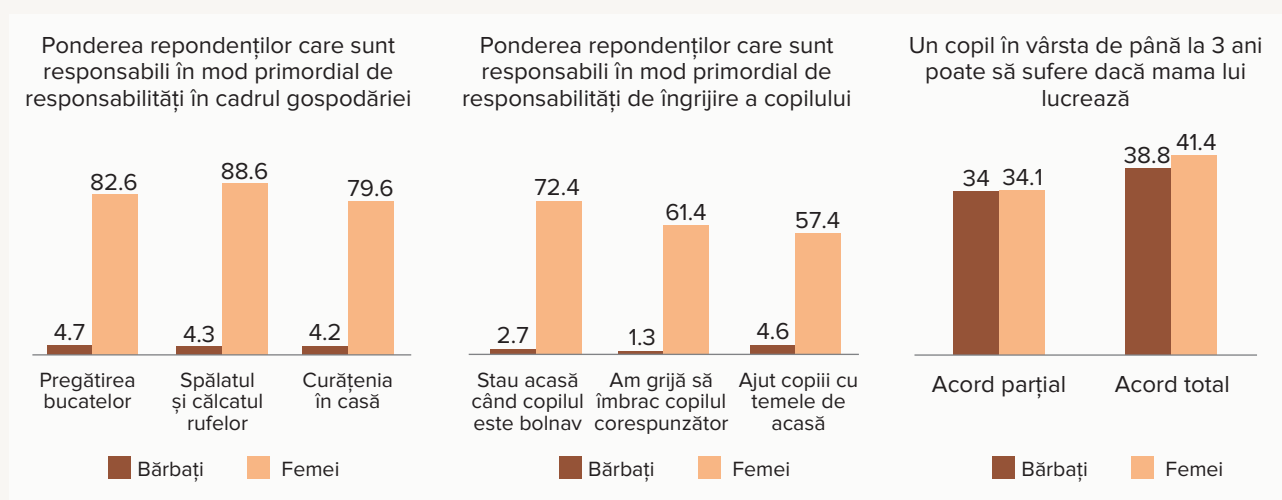
Figura 16. Accesul femeilor la servicii formale și informale de îngrijire a copiilor

Sursa: Studiul Generații și Gen/UNFPA Moldova

Lipsa serviciilor de îngrijire determină o diviziune extrem de inechitabilă a rolurilor de îngrijire, fapt care contribuie la persistența stereotipurilor de gen. Deși atitudinile cu privire la ocuparea mamei sunt destul de favorabile, în cazul mamelor cu copii de până la trei ani, majoritatea absolută a bărbaților și femeilor au atitudini nefavorabile. Astfel spus, lipsa serviciilor de creșă, creează un cerc vicios prin care se semnalează părinților și societății că de fapt responsabilitatea pentru îngrijirea copilului cu vârsta de până la trei ani este exclusiv responsabilitatea familiei – deci a mamei. Putem presupune, că un efort gradual de extindere a accesului și calității unor asemenea servicii ar putea oferi mai multe opțiuni părinților, în special femeilor, ar putea crea mai multe oportunități favorabile cu privire la reconcilierea vieții profesionale cu cea de familie.

Figura 17. Roluri și percepții: reconcilierea vieții profesionale cu cea de familie

Sursa: Studiul Generații și Gen/UNFPA Moldova

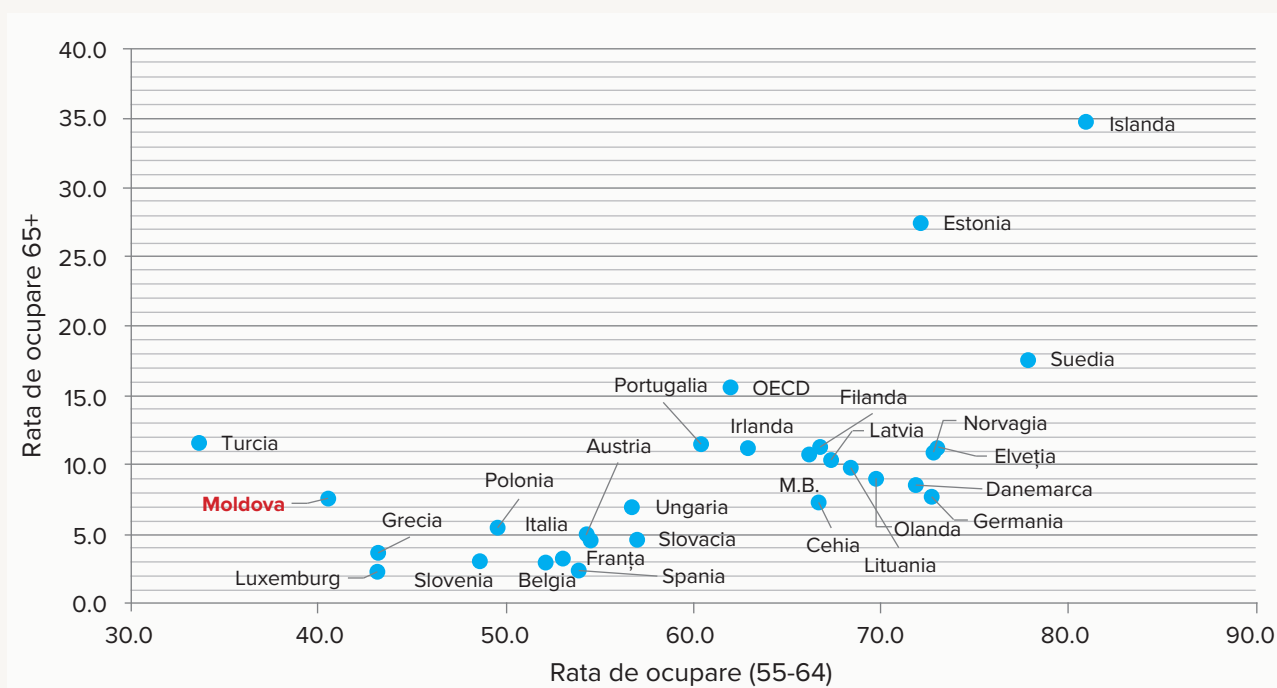

■ Îmbătrânirea Activă

În anul 2020, Indicele Îmbătrânirii Active (IÎA) pentru Republica Moldova a acumulat scorul de 28.6 puncte din 100, marcând o ușoară creștere față de primele estimări ale Indicelui realizate în 2016 (27.1 puncte), clasandu-se totuși la cel mai jos nivel în comparație cu țările UE. Ameliorarea situației generale a populației în vârstă este, totuși, modestă – în ultimii cinci ani mai puțin de 1/3 din potențialul uman în vârstă de 55 ani și peste este capacitat și are oportunități de a avea o îmbătrânire activă și sănătoasă⁷.

Nivelul de ocupare a vârstnicilor este mic și în scădere. După un o tendință de creștere din ultimii ani, rata de ocupare pentru grupul de vârstă (55-64) și 65+ a scăzut în anul 2019⁸ - nivelul de ocupare fiind similar cu cel din anii 2014 (40,5% și 7,6%). Inegalitățile de gen în ceea ce privește ocuparea persoanelor vârstnice sunt destul de semnificative, în cazul grupului de vârstă (55-64) rata de ocupare a bărbaților este cu 28.4% mai mare, iar în cazul persoanelor 65+ rata de ocupare este cu 40% mai mare. În comparație cu majoritatea țărilor membre ale OECD, nivelul de ocupare a persoanelor vârstnice este destul de mic (figura de mai jos). Pe lângă faptul că nivelul de ocupare a persoanelor vârstnice este destul de mic, foarte inegal, ocuparea vârstnicilor este destul de neproductivă, peste jumătate din vârstnicii ocupați activează în agricultură (cel mai probabil pe cont propriu) și în sectorul public.

Figura 18. Nivelul de ocupare a vârstnicilor în OECD și Moldova

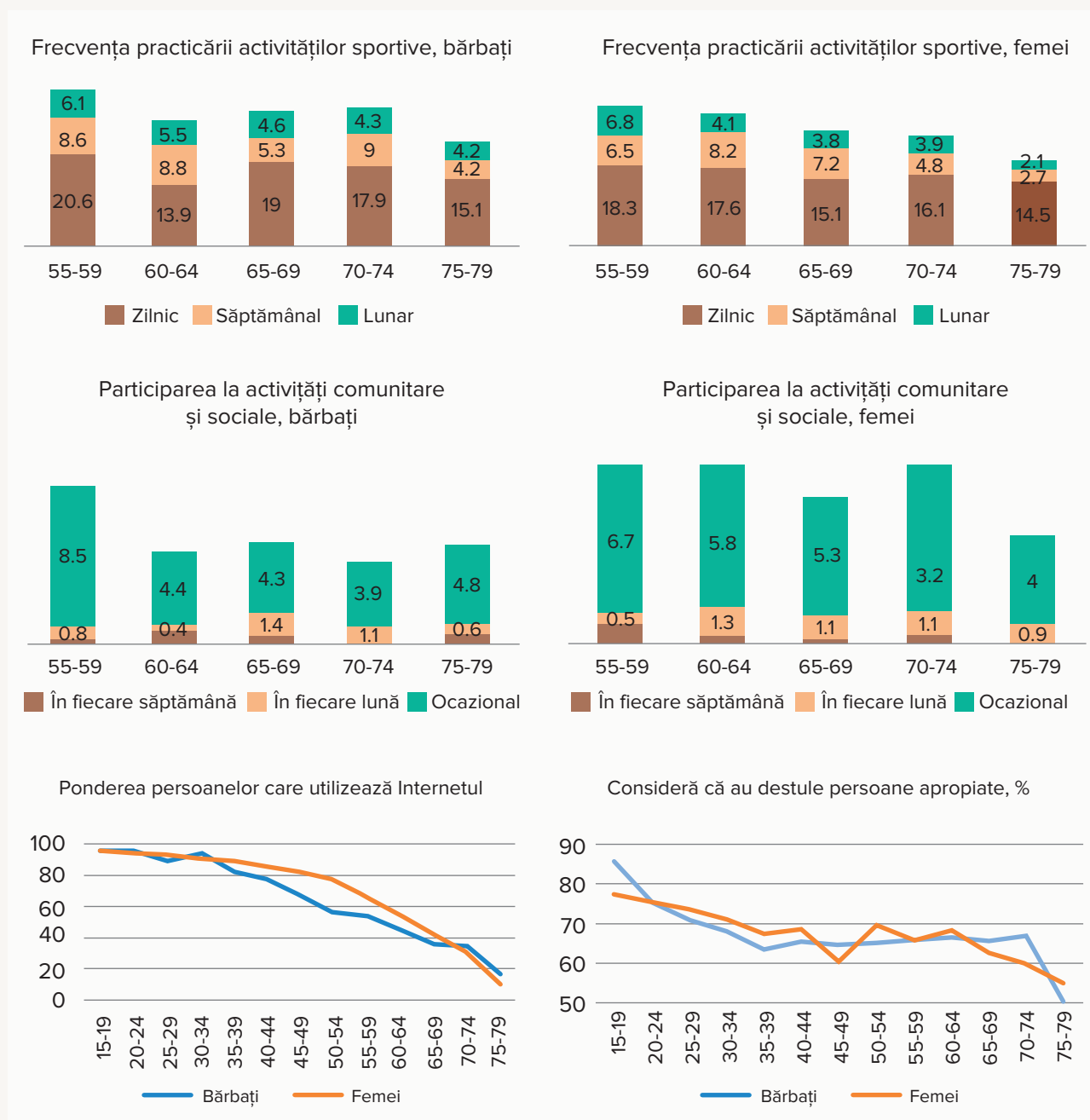
Sursa: OCED, BNS

⁷ Indicele Îmbătrânirii Active în Republica Moldova 2020, <https://moldova.unfpa.org/ro/publications/indicele-%C3%AEmb%C4%83tr%C3%A2nirii-active-%C3%AEn-republica-moldova-2020>

⁸ Reversarea trendului poate fi explicată și de ajustările de date pe care BNS le-a realizat în baza populației cu reședință obișnuită.

Nivelul de participare socială a vârstnicilor este limitat, în special pentru femei. Dincolo de nivelul de ocupare destul de mic, persoanele vârstnice, în special femeile în vârstă tind să devină tot mai puțin active și izolate odată cu înaintarea vârstei. Din figurile de mai jos, observăm că vârstnicii nivelul de activitate al vârstnicilor este în scădere, mai puțini vârstnici practică activități sportive, mai puțini vârstnici participă la activități cu caracter civic, cultural sau educațional la nivel de comunitate. Totodată, este important de menționat că izolarea treptată a vârstnicilor de pe piața muncii, din viața civică și socială este amplificată și mai mult de izolarea digitală a vârstnicilor.

Figura 19. Indicatori selectați cu privire la îmbătrânirea activă

Sursa: Studiul Generații și Gen/UNFPA Moldova

Arborele problemei și teoria schimbării

■ Factorii fundamentali și efectele schimbărilor demografice

Analiza de mai sus ne permite să facem câteva concluzii. În primul rând, constatăm că provocările demografice din Republica Moldova sunt destul de semnificative și continuă să se amplifice. Populația țării urmează să se micșoreze chiar și în cazul celui mai favorabil scenariu demografic. Schimbările demografice vor fi foarte profunde și rapide. Astfel, către anul 2040, Republica Moldova va avea un număr redus al populației, dar și structura populației va fi diferită (ponderea cohortelor tinere se va reduce, iar ponderea cohortelor în vârstă de 65 de ani aproape că se va dubla).

În al doilea rând, amploarea schimbărilor demografice impun o abordare ambițioasă și comprehensivă a politicilor publice. În absența unor transformări economice, sociale și politice cardinale, soluția de stimulare a nașterii mai multor copii nu va avea alt rezultat decât emigrarea acestor copii ajunși în vârstă economic activă. Pentru reducerea mortalității premature a populației, inclusiv mortalității evitabile în rândul bărbaților sunt necesare investiții și reforme ambițioase, atât în sistemul de sănătate publică care să rezulte în servicii calitative și accesibile de sănătate, precum și reducerea comportamentului cu riscuri pentru sănătate (consumul excesiv de alcool, fumatul, alimentația incorectă). Mai mult, asemenea intervenții ar putea contribui la diminuarea numărului populației și conservarea potențialului uman dacă aceste reforme sunt cuplate cu un efort comprehensiv de încurajare a extinderii duratei de viață economic activă (ieșirea mai târzie de pe piața forței de muncă). Combinată cu creșterea productivității muncii prin investiții în educația pe tot parcursul vieții, aceasta ar putea aduce beneficii importante pentru creșterea economică a țării.

În al treilea rând, este important de înțeles că pe lângă demararea unor politici ambițioase, autoritățile trebuie să renunțe la politici existente care sunt contraproductive. Situația de pe piața muncii este un exemplu elocvent în acest sens. În timp ce Guvernul și asociațiile de business iau în vedere, tot mai des, „importul” de forță de muncă pentru a suplini deficitul teritorial sau sectorial, în anul 2020 circa 167 mii de persoane nu sunt încadrate în piața muncii, fiind ocupate cu îngrijirea gospodăriei, iar altele 151 mii – planifică să emigreze la muncă peste hotare, fapt ce la fel îi exclude din piața muncii din țară. Salariile neattractive, precum și diferențe în ceea ce privește locația forței de muncă (de regulă, mediul rural) și locurile de muncă vacante (mediul urban) determină faptul că locuri vacante rămân nesolicitate. În acest context, elaborând politici pentru a remedia problema deficitului de forță de muncă în anumite zone geografice și sectoare economice, ar trebui de luat în considerare aceste rezerve, precum și migranții moldoveni aflați peste hotare, care în condițiile îmbunătățirii situației economice și creșterii oportunităților de angajare ar putea să revină în țară.

Nu în ultimul rând, este important să menționăm că lipsa unui răspuns adecvat de politici implică costuri și bariere substanțiale pentru Moldova. Fără intervenții de politici ambițioase, acestea urmează să se acutizeze într-un timp relativ scurt. Impactul negativ se manifestă prin declinul constant al forței de muncă, îmbătrânirea forței de muncă și descreșterea productivității muncii, cât și creșterea semnificativă a cheltuielilor fiscale legate de îmbătrânirea populației. Spre exemplu, pentru perioada 2020-2050, FMI estimează că impactul mediu anual asupra PIB în urma presiunilor demografice (care rezultă în special din reducerea forței de muncă și a reducerii productivității muncii în cazul în care tendințele demografice continuă) este de -1.8 puncte procentuale⁹. Cheltuielile publice legate de acutizarea situației demografice sunt estimate să crească în medie cu 10% din PIB până în 2050.

■ Teoria schimbării

În acest sens, este evidentă necesitatea unei noi paradigme a politicilor demografice, economice și sociale pentru Republica Moldova. La bază acesteia trebuie să se regăsească două abordări: (i) politici de adaptare, menite să gestioneze efectele negative ale schimbărilor demografice precum îmbătrânirea populației, reducerea forței de muncă, creșterea presiunilor fiscale, etc. (ii) politici de mitigare, menite să atenueze tendințele demografice, care ținesc de creșterea speranței de viață, reducerea decalajului de gen în speranța de viață și creșterea ratei fertilității.

O precondiție de bază pentru buna implementare a noii paradigme de reziliență demografică este existența unui cadru instituțional capabil să centreze demografia în procesul de elaborare, implementare, monitorizare și evaluare a politicilor, bugetelor și programelor. Pe harta demografică sunt încă multe „pete albe”, legate de incertitudinea sau incompletitudinea datelor – cum ar fi cele legate de migrația / mobilitatea internă, distribuția teritorială a populației cu reședință obișnuită și altele. În acest sens, se impun o serie de măsuri prin care urmează a fi îmbunătățit modul de gestionare și analiză a statisticilor demografice, utilizarea acestora în procesele de elaborare a politicilor sectoriale, a Cadru-lui Bugetar pe Termen Mediu și a investițiilor semnificative în infrastructură și servicii.

Astfel, problema de politică publică care se pune în fața guvernului Republicii Moldova pe termen lung constă în a defini strategia optimală de răspuns la schimbările demografice. Strategia trebuie să fie balansată sub aspectul resurselor cerute raportate la rezultatele promise și ar putea să includă trei direcții principale de politici:

⁹ <https://www.imf.org/en/Publications/Departmental-Papers-Policy-Papers/Issues/2019/07/11/Demographic-Headwinds-in-Central-and-Eastern-Europe-46992>

1. Adaptarea la schimbările demografice. Această direcție strategică are drept obiectiv gestionarea și reducerea efectelor negative ale schimbărilor demografice. În acest sens, următoarele inițiative ar putea fi implementate

- Implementarea de tehnologii noi pentru asigurarea accesibilității teritoriale a serviciilor publice critice (telemedicină, teleeducație).
- Programe de creștere a ocupării pe piața muncii în special a femeilor (extinderea serviciilor de creșă și îngrijire, extinderea serviciilor de îngrijire a copiilor și persoanelor cu dizabilități, reforma concediului paternal și de îngrijire a copilului care ar încuraja implicarea taților în creșterea copilului, programe flexibile de muncă și învățare, servicii complexe pentru tinerii și tinerele NEET, programe de revenire eficientă din concediul de îngrijire a copilului pe piața muncii).
- Extinderea serviciilor de îngrijire la domiciliu.
- Extinderea vieții economic active (servicii complexe pentru tinerii și tinerele NEET, reforma pensiilor și implementarea inițiativelor de îmbătrânire activă pe piața muncii) și sporirea productivității în special prin implementarea programelor de reskilling și upskilling care sunt flexibile, accesibile și adaptate tuturor grupurilor de femei și bărbați.
- Implementarea programelor de implicare activă a diasporei în procesele politice, economice și inițiative culturale, inițiative de dezvoltare ale localităților de baștină.
- Diversificarea instrumentelor de economisire și valorificare a economiilor.

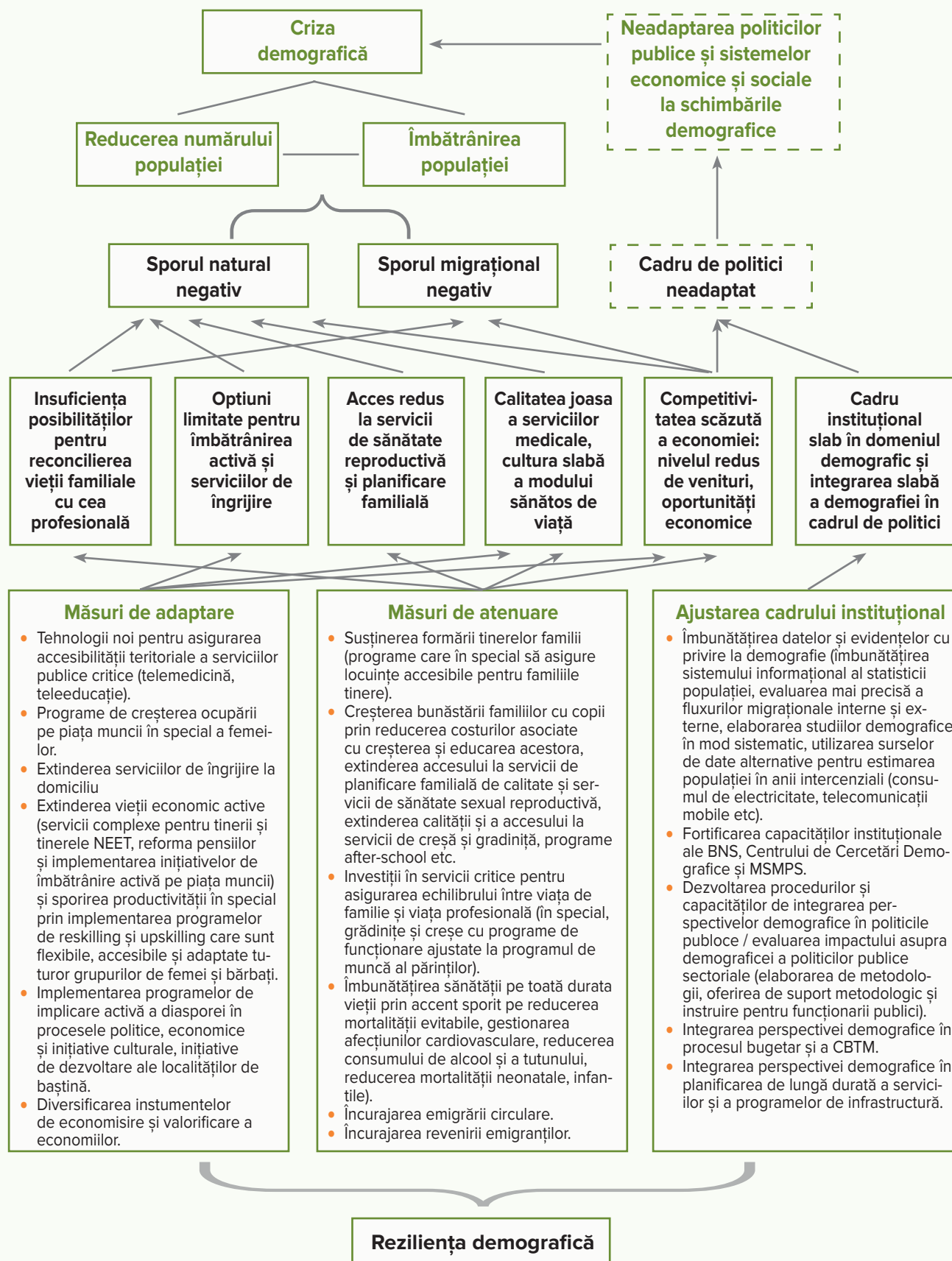
2. Atenuarea reducerii numărului populației. În cadrul acestei priorități strategice următoarele intervenții pot fi considerate:

- Susținerea formării tinerilor familiei (programe care în special să asigure locuințe accesibile pentru familiile tinere).
- Creșterea bunăstării familiilor cu copii prin reducerea costurilor asociate cu creșterea și educarea acestora, extinderea accesului la servicii de planificare familială de calitate și servicii de sănătate sexual reproductivă;
- Îmbunătățirea sănătății pe toată durata vieții prin accent sporit pe reducerea mortalității evitabile, gestionarea afecțiunilor cardiovasculare, reducerea consumului de alcool și a tutunului, reducerea mortalității neonatale, infantile.
- Încurajarea emigrării circulare și încurajarea revenirii emigranților.

3. Ajustarea cadrului instituțional din perspectiva demografică. O asemenea direcție strategică ar urmări fortificarea capacităților instituționale ale autorităților pentru a integra perspectiva demografică în politicile sectoriale, bugete și programe de dezvoltare. Aceasta ar presupune următoarele intervenții:

- Îmbunătățirea datelor și evidențelor cu privire la demografie (crearea unui sistem informațional al statisticii populației, evaluarea mai precisă a fluxurilor migraționale interne și externe, elaborarea prognozelor demografice oficiale, elaborarea de prognoze demografice la nivel local și teritorial, elaborarea studiilor demografice în mod sistematic, utilizarea surselor de date alternative pentru estimarea populației în anii intercenziali (consumul de electricitate, telecomunicații mobile, etc.).
- Fortificarea capacităților instituționale ale BNS, Centrului de Cercetări Demografice și a Ministerului Muncii și Protecției Sociale.
- Dezvoltarea procedurilor și capacităților de integrarea perspectivelor demografice în politicile publice/evaluarea impactului asupra demografiei a politicilor publice sectoriale (elaborarea de metodologii, oferirea de suport metodologic și instruire pentru fașionarii publici).
- Integrarea perspectivei demografice în procesul bugetar și a CBTM.
- Integrarea perspectivei demografice în planificarea de lungă durată a serviciilor și a programelor de infrastructură.

Figura 20. Teoria schimbării

Priorități de politici pentru reziliența demografică

1. Adaptarea la schimbările demografice

Viziunea strategică

Efectele schimbărilor demografice din Republica Moldova vor continua și se va amplifica reducerea constantă a populației apte de muncă, creșterea numărului de beneficiari ai sistemului de pensii și a sistemului de ocrotire a sănătății și a beneficiarilor de servicii sociale și formarea mai multor generații de descendenți ai cetățenilor moldoveni în diasporă. În acest sens, intervențiile din cadrul acestui obiectiv general au menirea de a împuternici și de a crea oportunități pentru ca toți bărbații și femeile de orice vârstă să devină mai productivi și ocupați pe piața muncii. Totodată, autoritățile trebuie să se asigure că sistemul de protecție socială și cel de ocrotire a sănătății va deveni mult mai echitabil, accesibil și eficient în condițiile în care numărul beneficiarilor va crește și nevoile acestora vor deveni mult mai diverse. De asemenea, autoritățile ar trebui să implementeze programe consecvente și inovative prin care cetățenii Republicii Moldova din afara țării, vor putea să se implice și să contribuie la procesele democratice, economice și sociale cheie din țară.

Principalele angajamente internaționale ale Republicii Moldova

1. Până în anul 2030, atingerea unui nivel al ocupării similar cu nivelul mediu al țărilor din Europa Centrală și de Est și stimularea ocupării productive și a muncii decente pentru toate femeile și bărbații, inclusiv pentru tineri, persoanele în etate și persoanele cu dizabilități, precum și remunerarea egală pentru munca de valoare egală (Obiectivul de dezvoltare durabilă 8.5);
2. Protecția drepturilor la muncă și promovarea mediilor de lucru sigure și securizate pentru toți angajații (Obiectivul de dezvoltare durabilă 8.8).
3. Creșterea înrolării în învățământul profesional tehnic și superior accesibil și de calitate (Obiectivul de dezvoltare durabilă 4.3);
4. Creșterea substanțială a numărului de tineri și adulți ce dețin competențe relevante pentru angajare (Obiectivul de dezvoltare durabilă 4.4);
5. Asigurarea accesului egal la toate nivelurile de învățământ și formare profesională a persoanelor vulnerabile (Obiectivul de dezvoltare durabilă 4.5);
6. Va fi realizată acoperirea universală în sănătate, inclusiv protecția riscurilor financiare, accesul la servicii esențiale de sănătate de calitate și accesul la medicamente de bază și vaccinuri sigure, eficiente, de calitate și la prețuri accesibile pentru toți (Obiectivul de dezvoltare durabilă 3.8).
7. Până în 2030, abilitarea și promovarea incluziunii sociale, economice și politice a tuturor, indiferent de vârstă, sex, dezabilitate, rasă, etnie, origine, religie sau statut economic sau de altă natură (Obiectivul de dezvoltare durabilă 10.2);
8. Realizarea egalității de gen și împuternicirea tuturor femeilor și fetelor (Obiectivul de dezvoltare durabilă 5);

Obiectivul General. Gestionarea implicațiilor schimbărilor demografice.

Direcțiile prioritare de intervenție pentru perioada 2022-2030

1. Îmbunătățirea accesului, echității și calității serviciilor de sănătate, serviciilor sociale și a prestațiilor sociale.
2. Creșterea productivității și a ocupării persoanelor sub ocupate pe piața muncii.
3. Sporirea implicării diasporei în procesele economice, democratice și sociale ale țării și comunităților.

Obiective specifice

PRIORITATEA 1. Îmbunătățirea accesului, echității și calității serviciilor de sănătate, serviciilor sociale și a prestațiilor sociale.

Obiectiv specific 1.1: Implementarea tehnologii noi pentru asigurarea accesibilității teritoriale a serviciilor publice critice (telemedicină, teleeducație).

Obiectiv specific 1.2: Sporirea accesului la servicii de îngrijire la domiciliu (inclusiv paliative) și la servicii de sănătate mintală comunitară.

Obiectiv specific 1.3: Adaptarea parametrelor sistemului de pensii la schimbările demografice pentru creșterea echității, sustenabilității acestuia și oferirea accesului la sistemul de pensii pentru persoanele care au revenit în țară.

Obiectiv specific 1.4: Introducerea instrumentelor inovative și accesibile pentru stimularea economiilor pe termen lung.

PRIORITATEA 2. Creșterea productivității și a ocupării persoanelor sub ocupate pe piața muncii și a persoanelor ocupate informal.

Obiectiv specific 2.1: Creșterea accesului la servicii de îngrijire (creșe, programe after-school, servicii de îngrijire și suport individual pentru copii și adulți cu dizabilități) pentru a încuraja echilibrul dintre viața de familie și muncă.

Obiectiv specific 2.2: Implementarea programelor active de muncă pentru tinerii și tinerele NEET.

Obiectiv specific 2.3: Implementarea programelor de îmbătrânire activă pe piața muncii.

Obiectiv specific 2.4: Implementarea programelor de învățare pe tot parcursul vieții (programe de reskilling și upskilling) flexibile, accesibile și adaptate tuturor grupurilor de femei și bărbați.

PRIORITATEA 3. Sporirea implicării diasporei în procesele economice, democratice și sociale ale țării și comunităților.

Obiectiv specific 3.1: Consolidarea cadrului instituțional național și local de cooperare și implicare a diasporei.

Obiectiv specific 3.2: Îmbunătățirea cadrului legal cu privire la facilitarea procesului de participare a diasporei în procesele decizionale naționale și locale.

Obiectiv specific 3.3: Extinderea programelor de valorificare a contribuțiilor și remitențelor din diasporă.

Obiectiv specific 3.4: Stimularea migrației pendulare, mobilității de muncă în interiorul țării prin dezvoltarea infrastructurii sociale și de transport.

Obiectiv specific 3.5: Accelerarea adoptării digitalizării la locul de muncă.

2. Atenuarea schimbărilor demografice

Viziune strategică

Atenuarea schimbărilor și implicațiilor demografice și crearea premiselor pentru consolidarea rezilienței demografice. În acest sens, un obiectiv important pentru politici publice înseamnă reducerea sporului natural și migrațional negativ în perspectiva medie (în următorii 20-25 de ani). Cercetările demografice demonstrează existența unor oportunități care ar permite redresarea situației demografice, în primul rând, acestea țin de reducerea mortalității populației în vârstă aptă de muncă și, în al doilea rând, de gestiunea eficientă a migrației. Obținerea rezultatelor pozitive în aceste două domenii vor produce un impact pozitiv asupra natalității.

În atenuarea presiunilor demografice o importanță majoră prezintă îmbunătățirea caracteristicilor calitative ale populației – sănătății și nivelului de educație, ceea ce va contribui la creșterea eficienței reproducerii populației, productivității muncii și prelungirii perioadei de activitate economică.

Obiectivul general. Atenuarea reducerii numărului populației și crearea premiselor pentru o stabilizare a situației

Direcțiile prioritare de intervenție pe termen mediu (2022-2030)

1. Susținerea formării tinerilor familii și creșterea bunăstării familiilor cu copii
2. Îmbunătățirea sănătății populației și creșterea speranței de viață
3. Optimizarea beneficiilor migrației de muncă și diminuarea impactului negativ al acesteia
4. Reducerea dimensiunilor emigrației

Obiective specifice

PRIORITATEA 1. Susținerea formării tinerilor familii și creșterea bunăstării familiilor cu copii

Obiectiv specific 1.1. Perfecționarea continuă a măsurilor de politici familiale, având drept scop creșterea bunăstării familiilor cu copii și eradicarea sărăciei prin reducerea costurilor asociate cu creșterea și educarea acestora.

Obiectiv specific 1.2. Extinderea și îmbunătățirea sistemului de asistență pentru familiile tinere în rezolvarea problemelor socioeconomice, în primul rând de locuințe, asigurarea condițiilor preferențiale pentru achiziționarea de locuințe la nașterea copiilor.

Obiectiv specific 1.3. Oferirea celor mai favorabile oportunități pentru combinarea creșterii copiilor cu activități profesionale, extinderea calității și accesului la servicii de creșă și grădiniță, programe after-school etc.

Obiectiv specific 1.4. Extinderea accesului la servicii de planificare familială de calitate și servicii de sănătate sexual-reproductivă.

PRIORITATEA 2. Îmbunătățirea sănătății populației și creșterea speranței de viață

Obiectivul specific 2.1. Aplicarea unei abordări holistice și intersectoriale care include prevederi de sănătate în toate politicile sectoriale cu impact asupra factorilor determinanți ai sănătății și și încurajarea adoptării unui stil de viață sănătos și responsabil față de sănătatea proprie la toate etapele vieții.

Obiectivul specific 2.2. Prevenirea și controlul bolilor netransmisibile prin reducerea factorilor de risc comportamentali (consumul nociv de alcool și tutun, alimentația nesănătoasă, activitatea fizică insuficientă) și biologici (tensiunea arterială ridicată, hiperglicemia, hipercolesterolemia, excesul ponderal și obezitatea).

Obiectivul specific 2.3. Reducerea mortalității neonatale și infantile prin creșterea accesibilității a serviciilor de medicină primară, în special în mediul rural, îmbunătățirea sănătății mamei și a copilului din păturile social vulnerabile.

Obiectivul general 2.4. Reducerea mortalității prin accidente rutiere prin politici de natura intersectorială, ce ar viza: politicile urbane de infrastructură, starea vehiculelor, calitatea studiilor pentru șoferi, sancțiunile pentru conducerea în stare de ebrietate, utilizarea mijloacelor de securitate a conducătorului auto și a pasagerilor.

Obiectivul 2.5. Ameliorarea sănătății reproductive a populației, dezvoltarea serviciilor de planificare familială, creșterea accesibilității acestora, în special pentru populația din mediul rural; prevenirea sarcinilor la adolescente; extinderea programelor și serviciilor de fertilizare in vitro oferite în baza poliței de asigurare.

PRIORITATEA 3. Optimizarea beneficiilor migrației de muncă și diminuarea impactului negativ al acesteia

Obiectivul 3.1. Susținerea migrației circulare prin încheierea acordurilor privind mobilitatea forței de muncă cu alte țări, stimularea migrației conform calificărilor profesionale ale potențienților. Semnarea acordurilor bilaterale cu țările europene și din alte regiuni, care reglementează termenii și condițiile de angajare a lucrătorilor sezonieri migranți din Republica Moldova cu durata angajării de la trei luni până la nouă luni.

Obiectivul 3.2. Susținerea lucrătorilor temporari, tinerilor și stagiarilor prin semnarea acordurilor bilaterale cu alte state, care ar facilita stagii plătite (1-2 ani) pentru absolvenții universităților din Republica Moldova, schimbul de studenți și stagiați.

Obiectivul 3.3 Reglementarea migrației de muncă a persoanelor calificate prin intermediul acordurilor bilaterale pentru prevenirea „exodului de creieri” și facilitarea transferului de cunoștințe între țări prin simplificarea modalităților de circulație temporară a deținătorilor de cunoștințe cu competențe specifice.

Obiectivul 3.4. Consolidarea capacităților instituționale ale serviciilor de ocupare a forței de muncă având drept scop asigurarea serviciilor de calitate pentru muncitori migranți potențiali, actuali și reveniți în Republica Moldova în vederea angajării în câmpul muncii. Pregătirea și recalificarea migranților potențiali în corespundere cu cerințele angajatorilor din țară și de peste hotare.

Obiectivul 3.5. Creșterea potențialului de dezvoltare a remitențelor prin ameliorarea climatului investițional și diversificarea programelor investiționale, facilitarea creării businessului mic și mijlociu. Implicarea autorităților publice locale în coordonarea inițiativelor de dezvoltare locală care vizează îmbunătățirea serviciilor locale și oferirea de oportunități generatoare de venituri la nivel local.

PRIORITATEA 4. Reducerea dimensiunilor emigrației și încurajarea revenirii migranților

Obiectivul 4.1. Reducerea dimensiunilor emigrației, în special a tinerilor, prin dezvoltarea sectorului privat și crearea locurilor de muncă, investiții în învățământul superior și abilitarea economică a tinerilor, facilitarea lucrului la distanță.

Obiectivul 4.2. Consolidarea relațiilor cu diaspora, având drept scop menținerea conexiunilor cu patria, stimularea investițiilor acesteia în dezvoltarea socioeconomică a țării, astfel facilitând întoarcerea migranților moldoveni acasă.

Obiectivul 4.3 Încurajarea revenirii migranților cu afacerea pe care o gestionează peste hotare, oferirea anumitor facilități și suport în implementarea acesteia în țară.

Obiectivul 4.4 Promovarea transferului competențelor profesionale dobândite peste hotare prin intermediul programelor de revenire temporară sau permanentă.

Obiectivul 4.5. Dezvoltarea mecanismului național de recunoaștere a calificărilor profesionale obținute la muncă peste hotare.

3. Ajustarea cadrului instituțional din perspectiva demografică

Viziunea strategică

Statistica demografică are o importanță crucială pentru luarea unor decizii de politici bazate pe evidențe. Datele curente, proiecțiile și prognozele demografice, disponibile la rezoluția geografică relevantă și utilizate în mod corect, pot servi la planificarea optimală a bugetelor publice și a investițiilor în infrastructură, la amplasarea rațională a serviciilor publice, la organizarea administrativ-teritorială logică, a serviciilor descentralizate și desconcentrate, la politici coerente privind utilizarea resurselor funciare, amenajarea teritoriului etc. Planul de dezvoltare strategică, planurile urbanistice generale și zonale ale oricărei comunități, oricât de mică, trebuie să pornească de la o evaluare clară și credibilă privind situația și perspectivele sale demografice. Mai mult ca atât, datele demografice sunt extrem de valoroase și pentru firmele private, astfel încât acestea să cunoască evoluția verosimilă a cererii și, astfel, să-și poată planifica angajările, cifra de desfaceri, să decidă privind amplasarea capacităților de producție și a punctelor de deservire, etc. Valoarea și utilitatea datelor demografice la nivel național, regional și local rezidă, în mod special, în dezagregarea acestora pe criteriile relevante, inclusiv pe genuri, vârste, etnie, dizabilitate, nivele de venit, statut ocupațional, proprietate imobiliară etc. Cunoașterea acestora este esențială pentru anticiparea cererii privind servicii educaționale, de sănătate, a ofertei de muncă etc.

Principalele angajamente internaționale ale Republicii Moldova

Dezvoltarea capacităților instituționale și statistice pentru politici în domeniul demografic este un angajament implicit asumat de Republica Moldova pentru a asigura o mai bună monitorizare și evaluare a tuturor Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă, în măsura în care rigorile de raportare internațională presupun o dezagregare a obiectivelor pe variate criterii demografice.

Mai mult decât atât, unul din obiectivele de dezvoltare durabilă, 17.19, include în mod explicit dezvoltarea capacităților statistice în țările în proces de dezvoltare. Alte ținte cu caracter instituțional și orizontal, în special cele care se referă la dezvoltarea capacităților pentru alertă timpurie, reducerea riscurilor și managementul crizelor în variate sectoare, în mod implicit, se referă și la dezvoltarea capacităților de statistică demografică.

Dezvoltarea capacităților pentru statistica demografică în mod expres figurează și ca angajament convenit în cadrul Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană. Articolul 43 din Capitolul 6 „Statistici” stipulează că cooperarea dintre părți se axează, inter alia, pe date statistice demografice, inclusiv recensăminte, și statistici sociale.

Obiectivul general. Consolidarea capacităților instituționale și statistice pentru politici în domeniul demografic

Direcțiile prioritare de intervenție pe termen mediu (2022-2030)

1. Dezvoltarea sistemelor informaționale pentru statistica populației.
2. Valorificarea surselor de date alternative în scopurile statisticii populației.
3. Elaborarea și integrarea în ciclul de politici a prognozelor demografice oficiale.
4. Consolidarea capacităților pentru politici bazate pe evidențe demografice.

Obiective specifice

PRIORITATEA 1. Dezvoltarea sistemelor informaționale pentru statistica populației.

Obiectiv specific 1.1: Elaborarea și implementarea de către Biroul Național de Statistică a sistemului informațional integrat pentru statistica populației.

Obiectiv specific 1.2: Asigurarea resurselor financiare și umane pentru derularea recensământului general al populației pentru anul 2024 și pentru lucrările de validare și precizare post-recensământ.

Obiectiv specific 1.3: Evaluarea surselor de date administrative ale producătorilor de date statistice oficiale și asigurarea integrării uniforme a criteriilor demografice în statisticile oficiale (medicale, judiciare, etc.).

PRIORITATEA 2. Valorificarea surselor de date alternative în scopurile statisticii populației.

Obiectiv specific 2.1: Evaluarea datelor alternative sub aspectul potențialului de utilizare în scopurile statisticii populației (ex. date privind consumul electricitate, consumul de apă, comunicații mobile, tranzacții carduri bancare, etc.);

Obiectiv specific 2.2: Funcție de rezultatul evaluării în cadrul Obiectivului specific 2.1, negocierea și încheierea memorandumurilor de partajare a datelor cu deținătorii datelor alternative.

Obiectiv specific 2.3: Efectuarea lucrărilor statistice experimentale pe baza datelor alternative și evaluarea rezultatelor în raport cu necesitățile utilizatorilor de date.

PRIORITATEA 3. Elaborarea și integrarea în ciclul de politici a prognozelor demografice oficiale.

Obiectiv specific 3.1: Introducerea în cadrul legislativ a conceptului de proiecție / prognoză demografică oficială. Evaluarea instituțională în vederea identificării și nominalizării oficiale autorității / autorităților responsabile de efectuarea proiecțiilor / prognozelor demografice oficiale.

Obiectiv specific 3.2: Securizarea suportului din partea actorilor internaționali relevanți (Eurostat, UNFPA, OECD, autorități statistice naționale, centre academice publice) pentru elaborarea programului de prognoze / proiecții demografice și pentru definirea meta-datelor relevante.

Obiectiv specific 3.3: Elaborarea unui cadru conceptual și metodologic simplificat pentru proiecții statistice la nivel local.

PRIORITATEA 4. Consolidarea capacităților pentru politici bazate pe evidențe demografice.

Obiectiv specific 4.1: Integrarea disciplinei demografice în programele de instruire la specializările relevante în instituțiile naționale de formare profesională inițială și continuă (administrație publică, economia și managementul public, politici publice, etc.).

Obiectiv specific 4.2: Actualizarea ghidurilor metodologice de elaborare a politicilor publice cu recomandări și referințe metodologice privind utilizarea datelor demografice.

Obiectiv specific 4.3: Evaluarea necesarului, disponibilului și utilizării datelor demografice de către decidenții de politici la toate nivelele.

Obiectiv specific 4.4. Relansarea activității Comisiei Naționale pentru Populație și Dezvoltare ca organ de coordonare a procesului de elaborare, implementare și monitorizare a politicilor demografice la nivel intersectorial, evaluarea eficienței acestora.

Anexe

Tabelul 1. Scenariile prognozei

Anii	Speranța de viață la naștere, femei	Speranța de viață la naștere, bărbați	Migrația netă, femei	Migrația netă, bărbați	Rata totală de fertilitate
Scenariul scăzut					
2018	75.00	66.30	-1.30	-1.30	1.82
2040	77.20	68.50	-1.00	-1.00	1.70
2019	75.10	66.40	-1.29	-1.29	1.81
2020	75.20	66.50	-1.27	-1.27	1.80
2021	75.30	66.60	-1.26	-1.26	1.80
2022	75.40	66.70	-1.25	-1.25	1.79
2023	75.50	66.80	-1.23	-1.23	1.79
2024	75.60	66.90	-1.22	-1.22	1.78
2025	75.70	67.00	-1.20	-1.20	1.78
2026	75.80	67.10	-1.19	-1.19	1.77
2027	75.90	67.20	-1.18	-1.18	1.77
2028	76.00	67.30	-1.16	-1.16	1.76
2029	76.10	67.40	-1.15	-1.15	1.76
2030	76.20	67.50	-1.14	-1.14	1.75
2031	76.30	67.60	-1.12	-1.12	1.75
2032	76.40	67.70	-1.11	-1.11	1.74
2033	76.50	67.80	-1.10	-1.10	1.74
2034	76.60	67.90	-1.08	-1.08	1.73
2035	76.70	68.00	-1.07	-1.07	1.73
2036	76.80	68.10	-1.05	-1.05	1.72
2037	76.90	68.20	-1.04	-1.04	1.72
2038	77.00	68.30	-1.03	-1.03	1.71
2039	77.10	68.40	-1.01	-1.01	1.71
2040	77.20	68.50	-1.00	-1.00	1.70
Scenariul mediu					
2018	75.00	66.30	-1.30	-1.30	1.82
2040	79.40	71.80	-0.50	-0.50	1.90
2019	75.20	66.55	-1.26	-1.26	1.82
2020	75.40	66.80	-1.23	-1.23	1.82
2021	75.60	67.05	-1.19	-1.19	1.83
2022	75.80	67.30	-1.15	-1.15	1.83
2023	76.00	67.55	-1.12	-1.12	1.83
2024	76.20	67.80	-1.08	-1.08	1.84
2025	76.40	68.05	-1.05	-1.05	1.84
2026	76.60	68.30	-1.01	-1.01	1.85
2027	76.80	68.55	-0.97	-0.97	1.85
2028	77.00	68.80	-0.94	-0.94	1.85

2029	77.20	69.05	-0.90	-0.90	1.86
2030	77.40	69.30	-0.86	-0.86	1.86
2031	77.60	69.55	-0.83	-0.83	1.87
2032	77.80	69.80	-0.79	-0.79	1.87
2033	78.00	70.05	-0.75	-0.75	1.87
2034	78.20	70.30	-0.72	-0.72	1.88
2035	78.40	70.55	-0.68	-0.68	1.88
2036	78.60	70.80	-0.65	-0.65	1.88
2037	78.80	71.05	-0.61	-0.61	1.89
2038	79.00	71.30	-0.57	-0.57	1.89
2039	79.20	71.55	-0.54	-0.54	1.90
2040	79.40	71.80	-0.50	-0.50	1.90
Scenariul înalt					
2018	75.00	66.30	-1.30	-1.30	1.82
2040	81.60	74.00	0.00	0.00	2.10
2019	75.30	66.65	-1.24	-1.24	1.83
2020	75.60	67.00	-1.18	-1.18	1.84
2021	75.90	67.35	-1.12	-1.12	1.85
2022	76.20	67.70	-1.06	-1.06	1.87
2023	76.50	68.05	-1.00	-1.00	1.88
2024	76.80	68.40	-0.95	-0.95	1.89
2025	77.10	68.75	-0.89	-0.89	1.91
2026	77.40	69.10	-0.83	-0.83	1.92
2027	77.70	69.45	-0.77	-0.77	1.93
2028	78.00	69.80	-0.71	-0.71	1.94
2029	78.30	70.15	-0.65	-0.65	1.96
2030	78.60	70.50	-0.59	-0.59	1.97
2031	78.90	70.85	-0.53	-0.53	1.98
2032	79.20	71.20	-0.47	-0.47	2.00
2033	79.50	71.55	-0.41	-0.41	2.01
2034	79.80	71.90	-0.35	-0.35	2.02
2035	80.10	72.25	-0.30	-0.30	2.04
2036	80.40	72.60	-0.24	-0.24	2.05
2037	80.70	72.95	-0.18	-0.18	2.06
2038	81.00	73.30	-0.12	-0.12	2.07
2039	81.30	73.65	-0.06	-0.06	2.09
2040	81.60	74.00	0.00	0.00	2.10

Numărul proiectat al populației, trei scenarii, 2019-2040

Scenariul scăzut, mii

vârsta	0	1-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80+	Total
2019	32.1	313.1	294.1	342.4	417.1	342.8	364.9	358.7	150.1	63.0	2678.3
2020	30.3	306.0	292.4	316.3	413.7	343.6	350.1	359.2	163.1	61.8	2636.5
2021	28.6	298.4	291.2	292.3	407.3	344.0	337.7	358.8	173.5	62.2	2594.0
2022	27.0	289.7	291.4	269.0	399.0	343.7	328.7	357.3	182.1	63.0	2550.8
2023	25.4	279.1	292.2	247.4	387.6	345.0	322.0	355.2	190.9	62.0	2506.9
2024	24.1	266.4	293.9	228.9	372.6	348.0	316.7	350.8	201.4	59.5	2462.3
2025	22.9	251.1	296.7	214.3	354.5	350.9	314.3	343.4	213.3	55.9	2417.3
2026	21.8	234.2	299.9	203.2	332.2	355.3	313.1	335.2	223.9	53.1	2371.9
2027	21.0	218.7	300.3	196.2	307.4	360.6	310.7	326.1	233.0	52.2	2326.3
2028	20.4	204.5	297.8	193.8	281.2	364.1	308.6	316.3	239.8	54.0	2280.5
2029	20.0	191.9	292.3	194.6	255.1	364.8	308.7	304.9	242.7	59.8	2234.8
2030	19.7	180.5	284.9	195.8	231.7	362.6	309.9	293.2	244.2	66.9	2189.3
2031	19.6	170.3	277.0	197.4	210.4	357.5	310.7	283.5	244.8	73.0	2144.1
2032	19.6	161.4	268.0	200.4	189.8	350.5	311.0	276.7	244.2	77.9	2099.4
2033	19.7	153.8	257.3	204.0	170.8	340.7	312.7	271.8	242.9	81.4	2055.1
2034	20.0	147.6	244.5	208.4	154.9	327.3	316.0	267.9	239.9	84.8	2011.2
2035	20.1	142.6	229.2	213.8	142.8	310.9	319.2	266.4	234.8	87.9	1967.7
2036	20.6	138.8	212.6	219.7	134.1	290.4	323.8	265.7	229.1	90.3	1925.0
2037	20.9	135.9	197.4	222.6	129.4	267.5	329.1	264.2	223.0	92.7	1882.8
2038	21.2	133.9	183.7	222.6	129.2	243.1	332.8	262.8	216.7	95.1	1841.3
2039	21.5	132.6	171.7	219.7	132.0	219.0	333.8	263.2	209.4	97.7	1800.5
2040	21.7	131.7	161.0	214.7	135.3	197.4	332.1	264.6	202.1	100.0	1760.5

Scenariul mediu, mii

vârsta	0	1-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80+	Total
2019	32.1	313.1	294.1	342.5	417.2	343.1	365.5	360.0	151.2	63.8	2682.7
2020	30.3	306.2	292.6	316.6	414.0	343.9	350.7	360.5	164.2	62.6	2641.5
2021	28.6	298.8	291.6	293.0	407.8	344.4	338.3	360.2	174.8	63.0	2600.5
2022	27.0	290.4	292.1	270.3	399.8	344.3	329.4	358.8	183.5	64.0	2559.6
2023	25.4	280.2	293.4	249.5	389.0	345.9	322.9	357.0	192.6	63.0	2518.9
2024	24.1	268.1	295.6	231.9	374.6	349.3	317.8	352.9	203.5	60.6	2478.3
2025	22.9	253.4	298.9	218.5	357.3	352.6	315.6	345.9	215.9	57.0	2438.1
2026	21.8	237.3	302.8	208.7	335.9	357.5	314.6	338.0	227.2	54.3	2398.2
2027	21.0	222.7	303.9	203.0	312.2	363.4	312.6	329.4	237.1	53.6	2358.8
2028	20.4	209.4	302.2	202.1	287.1	367.7	310.8	320.1	244.7	55.6	2320.1
2029	20.0	197.8	297.6	204.4	262.4	369.1	311.3	309.1	248.4	61.9	2282.0
2030	19.7	187.6	291.0	207.3	240.5	367.8	313.0	297.7	250.7	69.5	2244.9
2031	19.6	178.7	284.2	210.5	220.9	363.6	314.4	288.4	252.2	76.2	2208.7
2032	19.6	171.2	276.2	215.1	202.0	357.7	315.2	282.1	252.6	81.8	2173.5
2033	19.7	165.1	266.6	220.4	184.8	348.9	317.6	277.6	252.3	86.1	2139.3
2034	20.0	160.3	255.1	226.5	170.9	336.7	321.6	274.3	250.3	90.3	2106.0
2035	20.1	156.9	241.2	233.6	160.8	321.5	325.6	273.4	246.2	94.2	2073.6

2036	20.6	154.7	226.0	241.2	154.3	302.4	331.1	273.4	241.3	97.5	2042.4
2037	20.9	153.5	212.3	245.8	151.8	280.9	337.4	272.5	236.0	101.0	2012.2
2038	21.2	153.2	200.1	247.6	153.9	258.0	342.2	271.9	230.5	104.4	1983.0
2039	21.5	153.6	189.8	246.3	159.0	235.4	344.2	273.1	223.9	108.1	1955.0
2040	21.7	154.4	180.9	243.1	164.6	215.5	343.7	275.4	217.1	111.6	1928.0

Scenariul înalt, mii

vârsta	0	1-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70-79	80+	Total
2019	32.1	312.9	294.0	342.3	416.7	342.0	363.1	355.2	147.6	61.7	2667.5
2020	30.3	305.9	292.7	316.7	413.6	342.9	348.5	356.1	160.7	60.6	2628.0
2021	28.6	298.8	291.9	293.6	407.8	343.6	336.4	356.3	171.4	61.0	2589.5
2022	27.0	290.6	292.9	271.6	400.3	343.8	327.8	355.4	180.5	62.0	2551.9
2023	25.4	280.9	294.6	251.7	390.1	345.8	321.6	354.1	189.8	61.2	2515.2
2024	24.1	269.4	297.4	235.2	376.4	349.5	316.7	350.5	201.1	59.1	2479.5
2025	22.9	255.4	301.3	223.0	360.0	353.4	314.9	344.2	214.0	55.8	2444.7
2026	21.8	240.1	305.9	214.5	339.6	358.9	314.2	336.9	225.8	53.4	2411.1
2027	21.0	226.4	307.7	210.3	317.0	365.4	312.5	328.9	236.4	53.0	2378.6
2028	20.4	214.3	306.6	210.9	293.2	370.4	311.2	320.2	244.8	55.3	2347.4
2029	20.0	204.1	302.7	214.9	270.0	372.6	312.1	309.8	249.5	62.0	2317.6
2030	19.7	195.1	297.1	219.4	249.7	372.2	314.2	299.0	252.7	70.1	2289.3
2031	19.6	187.6	291.3	224.3	231.7	369.0	316.1	290.2	255.3	77.5	2262.6
2032	19.6	181.5	284.5	230.8	214.7	364.2	317.5	284.3	256.7	83.8	2237.6
2033	19.7	176.9	276.1	237.9	199.6	356.6	320.5	280.4	257.5	88.8	2214.1
2034	20.0	173.8	266.0	245.8	187.8	345.6	325.3	277.6	256.5	93.9	2192.3
2035	20.1	173.2	259.1	250.6	184.5	338.9	327.7	277.7	255.5	95.3	2182.6
2036	20.6	171.6	239.9	264.3	175.8	314.2	336.4	277.8	249.5	103.1	2153.2
2037	20.9	172.3	227.9	270.9	175.8	294.2	343.6	277.5	245.2	107.7	2136.0
2038	21.2	173.9	217.7	274.6	180.4	273.0	349.4	277.4	240.5	112.4	2120.5
2039	21.5	176.2	209.5	275.2	188.2	252.2	352.5	279.3	234.6	117.3	2106.7
2040	21.7	179.0	202.7	274.2	196.5	234.3	353.0	282.3	228.5	122.3	2094.5

MINISTERUL MUNCII ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE AL
REPUBLICII MOLDOVA

Acest document a fost elaborat cu suportul Fondului ONU pentru Populație (UNFPA) în Republica Moldova și al Ministerului Muncii și Protecției Sociale (MMPS) și nu prezintă în mod necesar punctul de vedere al UNFPA, MMPS sau oricare dintre organizațiile afiliate